

INVENTÁŘE ARCHIVU MINISTERSTVA VNITRA
V PRAZE

Řada C, svazek I.

Rediguje PhDr. Jaroslav Prokeš,
ředitel archivu min. vnitra.

DESET LET UKRAJINSKÉHO
HISTORICKÉHO KABINETU (1930-1940)

Sestavil:
Arkadij Žyvotko.

ІНВЕНТАРІ АРХІВУ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ
СПРАВ У ПРАЗІ
Серія С, т. I.

Редагує Др. Ярослав Прокеш,
директор Архиву Мін. Внутр. Справ.

Десять років Українського
Історичного Кабінету (1930-1940)

Написав:
Аркадій Животко

PRANA — PRAHA
1940

INVENTÁŘE
ARCHIVU MINISTERSTVA VNITRA V PRAZE.
Řada C, svazek I.

DESET LET
UKRAJINSKÉHO HISTORICKÉHO
KABINETU
(1930—1940)

REDIGOVAL:
PHDr. JAROSLAV PROKEŠ
min. rada a ředitel archivu min. vnitra.

SESTAVIL:
ARKADIJ ŽYVOTKO
správce Ukrajinského historického kabinetu.

P R A H A 1 9 4 0.

Vydalo ministerstvo vnitra v Praze.

ІНВЕНТАРІ
АРХІВУ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Серія С, том І.

ДЕСЯТЬ РОКІВ УКРАЇНСЬКОГО
ІСТОРИЧНОГО КАБІНЕТУ
(1930—1940)

ЗА РЕД. Др. ЯР. ПРОКЕША
Мін. Радника і Дир. Архіву Мін. Внутр. Справ

НАПИСАВ:
АРКАДІЙ ЖИВОТКО
Керуючий Українським Історичним Кабінетом

diasporiana.org.ua

П Р А Г А 1 9 4 0

Видано Міністерством Внутр. Справ у Празі.

Třetí řadu (C) inventářů archivu ministerstva vnitra, vyhrazenou Ukrajinskému historickému kabinetu, přičleněnému k archivu ministerstva vnitra, zahajujeme stručnou informativní studií o složení a rozsahu tohoto kabinetu, který za deset let svého trvání shromáždil pozoruhodné sbírky archiválií, knih a novin.

V Praze, dne 22. prosince 1939.

Dr. Jaroslav Prokeš.

Український Історичний Кабінет.

В осени 1929 року серед співробітників Українського Національного Архіву-Музею виникла думка про створення допомогового осередку при студіях історії українського народу і краю. Зокрема малося на увазі допомогову акцію в студіях чужинцями. Конкретно думка ця виявлялася в організації такого осередку, що скупчив би, яко мога повніше відомости щодо матеріалів, потрібних при студіях історії українського народу, його культури, його змагань, побуту, господарства, як також і сучасного стану.

Одним з активніших ініціаторів цього проекту був Др. Михайло Обідний, який з властивою йому енергією і почав ширити цю думку серед ближчого оточення. Ініціативу було зустрінуто зі співчуттям і розумінням і вже під час різдвяних свят 1929—1930 року було детально обговорено плян організації. Годіж було обмірковувано і саму назву такого осередку при чому було висунуто два проекти: 1) назвати його Українським Історичним Бюром, що малоб бути самостійною установою із затвердженням спеціального статуту владою, 2) проект — Дра М. Обідного, що зводився до створення осередку при Українському Національному Архіві-Музею з назвою — Український Істор.-Інформаційний Кабінет, який провадив би свою працю на підставі статуту Архіву і мав би свій внутрішній регулямін. Цей, другий внесок Дра М. Обідного і було прийнято з дорученням йому практично перевести справу в життя та розпочати після того підготовчу працю. Однак, приступити до виконання доручення, а тим більш приступити до праці у найближчому часі, не пощастило. Зайшли зміни в життю Українського Національного Архіву-Музею, що привели до припинення його діяльності. Тим самим відпадала можливість здійснення проектового завдання в тій формі, як то передбачалося. Треба було шукати іншої. В процесі того шукання виявилосся зацікавлення справою деким з представників чеського наукового та культурного життя, за допомогою яких справу було активізовано. Але на перешкоді ставав брак коштів для провадження бодай наймінімальнішої праці. Щоби полагодити цю справу ініціатори, за підтримкою тих же представників чеського суспільства, звернулися до Міністерства Закордонних Справ, що вже не раз приходило з матеріальною допомогою в культурно-науковій праці української еміграції. Після відвідин та ознайомлення Міністерства із завданням та пляном праці було досягнуто матеріальну

поміч, що дало змогу приступити до конкретної і властивої праці осередку під назвою — Український Історичний Кабінет, як допомогова науково-дослідча інституція. На чолі Українського Історичного Кабінету в його праці став проф. Др. Я. Славик, як уповноважений Міністерства, а керовником цілої справи Др. М. Обідний.

Фактично працю свою Українським Історичним Кабінетом розпочато було в другій половині 1930 року зараз же по літніх вакаціях.

Перша доба праці Українського Історичного Кабінету.

Приступивши до праці Український Історичний Кабінет звернув увагу в першу чергу на встановлення та згуртування відомостей про матеріали з українознавства, що знаходяться в різних книгозбірнях та архівах Праги, як також на відповідне їх упорядкування. Розгортаючи поступово своє завдання Український Історичний Кабінет незабаром перейшов, поруч з зафіксуванням вищеназваних видань, до складування оглядів преси, опрацювання бібліографії української преси, збирання україніки та відомостей щодо архівно-документальних матеріалів і под.

Започаткована Українським Історичним Кабінетом праця вже в короткому часі виявила свої наслідки, що ставали до послуг тим, хто цікавився українським рухом і перебував у своїй науково-дослідницькій чи культурно-освітній діяльності тих чи інших відомств. Конкретно — протягом першої доби праці Українського Історичного Кабінету, що обіймає рік і пів було — 1) складено огляд книг з українознавства (також преса), що знаходяться в деяких книгозбірнях, 2) складено бібліографічний покажчик української преси від початків її появи із вказівками на матеріали щодо історії поодиноких органів, як також на можливість здобути для студії такий чи інший орган в книгозбірнях Праги, еwent. закордонних, 3) складено огляд чехики (богеміки) в українських періодичних виданнях, 4) приступлено до збирання і складання україніки, 5) приступлено до складання пресових оглядів сучасного життя українського народу на всіх його землях і еміграції (наукове життя, культурний рух, господарство, шкільництво і т. д.).

Розвиток праці Кабінету незабаром вказав на необхідність закладення пресового відділу, а потім і книгозбірні. Таким чином на 1. січня 1932 року Український Історичний Кабінет склав вже свою невеличку книгозбірню, що мала 850 т. т. та пресову збірку в кількості 14.209 чисел різних органів, з яких — 2.663 журналів і 11.546 газет. Склалися ці збірки виключно завдяки допомозі з боку поодиноких представників українського суспільства та українських організацій і інституцій, що щиро відгукну-

лися на розпочату Кабінетом працю, як в самій Празі так і в інших країнах. Досить тут згадати такі імена як проф. С. Шелухина, проф. О. Бочковського, проф. Ст. Смаль-Стоцького, п. Є. Онацького, Др. Б. Гомзина, Др. Г. Деркача, п. П. Тичинського і цілої низки інших визначних представників української науки та національно-культурного життя, як також такі інституції, як Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові, Український Науковий Інститут у Варшаві, Товариство «Просвіта» у Львові і Ужгороді, Український Науковий Інститут у Берліні, низка високих шкіл та різних організацій. Зрештою відгукнулася надсилкою публікацій Українська Академія Наук, Центральне Архівне Управління, Науково-Дослідчий Інститут Книгознавства та низка редакцій, що почали надсилати до Кабінету свої органи.

Побіч з вказаним відгуком, що виявився в покладенню міцних основ в праці Українського Історичного Кабінету, за вказану добу дістав він не менш цінну і міцну підтримку морального характеру, що виявилася в низці привітань та побажань успіху, як від різного роду інституцій, організацій, так поодиноких представників українського наукового та суспільного життя. Так напр., серед тих останніх був голос привіту, признання і оцінки завдань і праці Українського Історичного Кабінету і заслуженого представника української науки академіка проф. Ст. Смаль-Стоцького, який в листі з 20 квітня 1931 року надсилаючи до кабінетської книгозбірні свої праці писав:

«Дуже мені жаль, що не можу краще причинитися до повного успіху Вашої, дуже корисної для науки праці» . . .

Розвиток завдань і праці У. І. К.

Наступний 1932. рік приніс в Українському Історичному Кабінеті ширший розвиток завдань, а з тим і праці. Цей розвиток вяжеється з тим довірям, що його було викликано протягом першої доби серед українського суспільства. Привело воно до потреби додати до покладених на початку завдань ще одно відповідальне завдання — охорони українських історичних памяток. Початок було покладено здачею до Українського Історичного Кабінету збірки цінних документів з часів УНР. та передачею до Українського Історичного Кабінету збірок Українського Національного Архіву-Музею. Перебравши згадані збірки (фонд), Український Історичний Кабінет, не залишаючи попередніх своїх завдань, приступив до архівної праці шляхом прийому та упорядкування документального матеріалу, забезпечуючи належне його переховування.

Тогож року збірки У. І. К. поповнилися передачею документного матеріалу та книгозбірні одного з визначних українських суспільно-наукових працьовників, а то саме — В. Липинського.

Цим, з року 1932. починається в життю і праці Українського Історичного Кабінету друга доба, що охоплює собою різні галузі, сполучені між собою поставленою на початку метою.

У зв'язку з поширенням завдань і праці Українського Історичного Кабінету, що висунуло саме життя, здавалося б, що між Українським Історичним Кабінетом і другою українською установою в Празі, що ставить своїм завданням також охорону українських памяток (Музей Визвольної боротьби України), мусли виникнути різного роду непорозуміння на, так би мовити, конкурентнійному ґрунті. Але то так лише здавалося. Тимчасом вже найближчий час вказав протилежне. Обидві установи зрозуміли спільність інтересів і завдань і подбали усунути всі можливі приводи до непорозумінь, що привело до толерантності, а подекуди і до взаємної допомоги щодо задоволення потреб в студіях історії українського життя. Студійні кімнати одної і другої установи протягом цілого часу обєднували представників не лише тих суспільних груп, що тісніше були зв'язані з якоюсь одною з них, але й представників інших, не виключаючи і тих осіб, що стоять на чолі одної і другої установи. Зрештою, як одна, так і друга взаємно йшли назустріч в інформаціях чи різного роду справках, як також виявили добру волю щодо взаємного поповнення своїх збірок шляхом обміну тощо. Чи не найліпше це становище було зхарактеризовано професором О. Мицюком у спеціальній статті з нагоди пяти років праці Українського Історичного Кабінету.

«Треба сказати — читаємо в цій статті — що хоч в Празі існує й Музей Визвольної боротьби, однак ці обидві симпатичні інституції не конкурують, а взаємно доповнюють себе. Одні круги громадянства тугнутья до одного, інші до другого. Щоб був один з них, мабуть значна частина документів і матеріялів униклаб заховання і хто знає чи не булаб в значній мірі назавжди страчена». («Наша Культура», 1937., ч. 1).

Але крім спільних завдань охорони памяток ці інституції мають і деякі завдання, що не цілком збігаються. Тоді як «Музей Визвольної боротьби» крім книгозбірні і документального відділу має ще й відділ музейний, Український Історичний Кабінет творення музейного відділу до свого завдання не бере. Натомісць, від самого початку використовуючи свої збірки, як також скупчуючи відомости з інших місць, провадить працю в характері видачі різного роду справок, потрібних: 1) в дослідницьких студіях історії України, 2) в дослідях сучасного українського культурно-наукового та національно-громадського життя українського народу і зрештою 3) для різних наукових та культурно-освітніх установ в зв'язку з їх діяльністю, як також поодиноким особам в їх особистих потребах (посвідки шкільні, призначення, ін. документи, що переходуютья в фондах архічного відділу Кабінету).

Потребу в такій праці можна бачити хоч би з кількості установ, організацій та поодиноких осіб, що протягом цілого часу користувалися послугами Українського Історичного Кабінету дістаючи потрібні справки. Перелік їх зайняв би занадто багато місця. Досить на цьому місці зазначити, бодай, загальну кількість виданих справок до 1939 року. Було їх 243. Зокрема були це справки видавані різним українським та чеським науковим інституціям, організаціям, як також поодиноким особам, що потребували їх, як з науковою метою, так в особистих потребах (документальних).

З інституцій, що користувалися справками Українського Історичного Кабінету були між іншими такі, як напр., Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові (видання творів Т. Шевченка), Український Науковий Інститут у Варшаві (— а) київські часописи в р. р. 1917—1918., б) джерела для вивчення суспільних рухів на Україні в р. р. 1917—1920), Українська Господарська Академія в Педєбрадах (діяльність Українського Технічно-Господар. Інституту в пресі), Товариство Прихильників Української Господарської Академії (так само), Канцелярія Правительства Карпатської України (а) український побут, б) склад населення Карпатської України, Союз організацій Українських Інженерів на еміграції («Український Інженер» на сторінках преси), Союз Українських Пластунів на еміграції (відомости про Український пласт), видавництва: «Самоосвіта» у Львові, «Нова Хата» (про словянські жіночі часописи) та чимало інших.

З чужинецьких інституцій, для яких було проведено працю і видано справки в першу чергу треба згадати Гуверову бібліотеку в Америці (бібліографічні матеріали щодо українського руху в роках 1917—1920), Чехословенську Земледільську Академію (відомости про українські с.-господарські періодичні видання в р. р. 1907—1918), Словянську Книгозбірню в Празі (відомости про історичні монографії).

З поодиноких наукових працівників чужинців, що користувалися справками Українського Історичного Кабінету були такі, як напр., проф. O. Hoetzsch (Берлін), проф. Кулумбійського Університету Robinson (Нью-Йорк) (матеріяли до українського руху 1917—20 років) та ін. З українського суспільства видані були справки цілій низці поодиноких осіб, головним чином, орієнтованого характеру, щодо історії українського руху останніх часів, в меншій мірі, щодо культурно-національного життя в минулому столітті.

Виставки.

З метою ознайомлення ширших кол чужинецького, як також і українського, суспільства з українським культурним і суспільним життям та

його розвитком в минулому і сучасному, Український Історичний Кабінет впорядкував кілька виставок, як також взяв активну участь у виставках, що їх впорядковано іншими інституціями чи організаціями. Самостійних виставок було впорядковано Українським Історичним Кабінетом — три, з яких одна за допомогою Товариства Українських Письменників і Журналістів, а дві інші було уряджено в помешканні Кабінету на теми: 1) старі українські періодичні видання, 2) сучасна українська журналістика.

Виставка, що її було уряджено за допомогою Товариства Українських Письменників і Журналістів була на тему — «Періодична преса Карпатської України (П. Р.) в минулому і сучасному», відбулася в днях 31. травня — 2. червня 1934 р. в помешканні Чеськослов. Земледільської Академії. Огляд виставки відвідувачами відбувався в супроводі двох спеціальних викладів та інформацій і пояснень. Серед відвідувачів були, як українці, так і чужинці. Цілий перебіг виставки знайшов відгук в українській та чеській пресі, що подала разом з тим зміст викладів та числові данні розвитку преси Карпатської України. Зокрема — більші замітки було подано «Українським Тижнем» та «Слованським Пржегледом» у Празі.

З виставок, в яких Український Історичний Кабінет брав активну участь, в першу чергу були три виставки, присвячені словянським ілюстрованим часописам, що відбулися у Празі (дві) і Брні (одна). Перша з цих виставок відбулася в днях 22. IV.—7. V. 1933. в помешканні Центральної Мійської Книгозбірні і була повторена в днях 1. X.—15. X. тогож року в помешканні Чеськослов. Земледільської Академії.

Український відділ на цих виставках було впорядковано з тих сучасних ілюстрованих часописів, які Український Історичний Кабінет діставав від редакцій.

Виставлено було на першій виставі понад 70 назв ілюстрованих часописів, на другій — 178 різних ілюстрованих органів, що творили окремий український відділ та репрезентували собою — літературу, мистецтво, культурно-громадське життя, історію, техніку, господарство, диточий світ та життя молоді. Як на першій, так і на другій виставці український відділ притягував увагу відвідувачів, що було визначено, як організаторами виставки так і пресою, яка писала, що «відділ українських ілюстрованих часописів був предметом особливої уваги і подиву відвідувачів, бож демонструвалася видавнича продукція народу, який немає своєї держави і видає свою пресу самотужки».

На першій виставці майже щодня відбувалися інформаційні виклади про пресу того чи іншого народу, експонати якого були тут виставлені. Про українську пресу було дня 27. квітня зроблено виклад представником Українського Історичного Кабінету Д-ром М. Обідним, який зхарактеризував головніші

етапи її розвитку. По закінченню цього викладу, фактичним організатором виставки, чеським письменником Ем. Чехом було рекомендовано передплачувати українські ілюстровані часописи до публичних читалень, каварень тощо. Тим же Ем. Чехом в окремому своєму викладі 5. травня подано було добру оцінку українських ілюстрованих часописів.

По закінченню обох цих виставок журі виставки відзначило для виставлення у вітрінах «Мистецької Бесіди» (*Umelecksá beseda*) та книгарні Топіча у Празі два українських часописи. Були ними — Нова Хата та Світло і Тінь, що виходили у Львові.

Перебіг цих виставок, як також місце та значіння в них українського відділу, знайшов оцінку і відгук, як на сторінках преси так в поодиноких листах до Українського Історичного Кабінету. Так напр., редакція Нової Хати писала: «Вам дякуємо зокрема за приміщення та упорядкування наших чисел на виставці. Без Вашої інтервенції мабуть того українського стола і не булоб. Ми знаємо настрої в «Єдноті Словянських Жен» і навіть здивувалися, побачивши їх поміж організаторами виставки, а при цьому на виставці український стіл»... (лист з 3. VII. 1933).

Подібнаж виставка старанням тогож Товариства Словянських Жінок (Єднота Слов. Жен), впорядкована була тогож року у Брні. В ній Український Історичний Кабінет також взяв активну участь та мав свій відділ, у впорядкуванні якого виявили щирю допомогу такі місцеві українські організації, як Українська Громада та Українське Робітниче Т-во «Єдність».

Про організацію українського відділу на цій виставці подано було представником Українського Історичного Кабінету справоздання, з якого беремо найголовніше:

1). а) Дня 19. травня при відкритті виставки представником української кольонії у Брні п. М. Микиткою було складено привітання в імені кольонії; б) Секретарка Т-ва Слов. Жінок у Брні пані професорова Т. Шульцова подала короткі інформації про словянські Архіви, відзначивши завдання і працю Українського Історичного Кабінету; в) проф. Д-р Ф. Вольман зробив виклад на тему історичного розвитку словянської періодичної преси, при чому спинився на початках української преси та головних етапах її на всіх українських землях, звернувши увагу зокрема на добу заборони українства під Росією (1863 та 1876 р. р.).

2). Дня 20. травня представником Українського Історичного Кабінету на сходах української кольонії зачитано було реферат на тему: «Українська преса в її історичному розвитку» та подано ширші інформації про організацію і діяльність Українського Історичного Кабінету; в той же день в формі реферату подано було ним інформації, щодо виставлених часописів, членам місце-

вої Української Громади та «Єдности», як також представникам місцевого відділу Товариства Слов. Жінок.

3). Дня 21. травня представником У. І. К. було зачитано реферат для ширшого кола відвідувачів виставки. Тогож дня на запрошення представником У. І. К. зачитано було на виставці чеським письменником О. Зекеком реферат на тему: «Україна і українська преса».

Участь Українського Історичного Кабінету на цій виставці відзначено було місцевою пресою, як також в радієвій передачі, а в ліпших ілюстрованих чеських часописах подані були фотографії (між ін. в «*Pestrý Týden*» та ін.).

Крім щойно згаданих виставок Український Історичний Кабінет брав участь ще в кількох, як напр., в педагогічній (1934), у виставці «Карель Гавлічек Боровський» (1936) та Шевченківській, яку було впорядковано з ініціативи, за веденням і в помешканні Чеського Національного Музею на Вацлавській площі в днях 12. III.—11. IV. 1939. В цих виставках Український Історичний Кабінет взяв участь своїми матеріялами, давши між іншим для Шевченківської поверх 80 різних видань починаючи від 1876 року.

Шляхи і спосіб поступлення матеріялів Українського Історичного Кабінету.

Побіч із зовнішнім, так мовити, характером діяльності Українського Історичного Кабінету, як було вже згадано, самим життям було висунуто потребу створення книгозбірні, пресового відділу і зрештою відділу документів. Здійснення цього завдання зустрілося з щирим відгуком і допомогою з боку українського суспільства — українських видавництв, редакцій та поодиноких осіб, установ та організацій. Одною з перших інституцій, що відгукнулися на потребу створення книгозбірні була Українська Господарська Академія в Подєбрадах. Надсилаючи свої видання, вона між іншим писала.

«Визнаючи велике значіння існування і праці Українського Історичного Кабінету в Празі з погляду, як загальних інтересів науково-історичного дослідження, так і поширення правдивих відомостей про нашу батьківщину. ... Українська Господарська Академія охоче уділятиме для Кабінету із своїх книжних збірок усе, що зможе» ... (лист з 17. IV. 1932).

Так само прийшли з допомогою в організації Кабінетом книгозбірні такі інституції та організації, як Український Університет в Празі, Український Науковий Інститут у Варшаві, Український Науковий Інститут у Берліні, Український Видавничий Фонд у Празі, Товариство «Просвіта» у Львові та в Уж-

городі, Видавництво «Червона Калина» у Львові та довга низка інших.

Не меншу увагу і признання виявили до справи організації книгозбірні і пресового відділу і поодинокі представники українського суспільства, з яких в першу чергу доц. О. Бочковський, який своєю бібліотечною збіркою поклав основу старших періодичних видань в Українському Історичному Кабінеті. Тодіж поступила цінна бібліотечна збірка покійного українського історика і суспільного діяча В. Липинського. Року 1932. поступила до Українського Історичного Кабінету велика і цінна книгозбірня Українського Соціологічного Інституту разом з бібліотечною збіркою Українського Національного Архіву-Музею. Пізніше поповнена була книгозбірня У. І. К. бібліотечними збірками інших визначних осіб в українському науковому і суспільному житті, а саме проф. С. Шелухина, який передав по заповіту свою книгозбірню, Д-ра М. Шаповала та багатьох інших не виключаючи представників українського суспільства та організації за кордоном і навіть за Океаном. Таким чином на кінець 1939 року склалася книгозбірня Українського Історичного Кабінету в кількості до 22.000 заінвентаризованих чисел книг, брошур і журналів без жадної витрати будь яких коштів.

Подібним способом склався при Українському Історичному Кабінеті газетний відділ і зрештою відділ документів, що обіймає кілька фондів та поодиноких збірок. Передача останніх, поставила Український Історичний Кабінет перед фактом введення до своєї діяльності справи належної уваги до охорони українських історичних пам'яток, в чому на допомогу прийшло Товариство Охорони Українських Історичних Пам'яток за кордоном.

Не меншу активність і допомогу в цій галузі праці У. І. К. виявила також спеціальна архівно-бібліотечна комісія Українського Соціологічного Інституту, архівні фонди якого р. 1932. було передано до Українського Історичного Кабінету.

Розвиток архівно-бібліотечної праці привів У. І. К. до необхідності встановлення точних правил, за якими і провадиться поповнення поодиноких відділів Кабінету матеріалами. Згідно з цими правилами весь матеріал поступає до Українського Історичного Кабінету:

I) в дар, що обумовлює власність У. І. К. безпосередньо після передачі матеріалів;

II) шляхом купівлі за фаховою оцінкою;

III) на переховання після складення відповідної умови між власником і Українським Історичним Кабінетом.

Істотними точками такої умови є:

1) доба, на яку передається матеріал на переховання;

2) спосіб переховування: закритий і відкритий.

а) У першому випадку матеріали в присутності обох сторін печатуються із зазначенням в умові, а евент. в протоколі печатання, терміну коли вони можуть бути відкриті, б) у другому — зазначається в умові характер відкритого переховування:

а) з правом наукового використання згідно із діючими в У. І. К. правилами користування документами, б) з правом користуватися документами в погодженню з власником або його заступником, в) з правом користуватися документами точно визначеними особам і зрештою г) без права використання матеріалів та їх опублікування впродовж певної встановленої доби.

IV) шляхом обміну дублікатами з іншими архівно-бібліотечними установами.

Матеріальний стан У. І. К.

Відділ документів. Його фонди.

Цілій відділ документів охоплює собою часи, головним чином, від початку 1900-років і лише подекуди часи раніші. Щодо змісту, всі зібрані тут документи характеризують поодинокі доби життя українського народу та його виявлення. Конкретно можна визначити їх так: 1) доба перед світовою війною, 2) світова війна, 3) українська державність, що розбивається в свою чергу за змінами влади на а) добу Центральної Ради, б) Гетьманату, в) Директорії У. Н. Р. і 4) по упадку української державности.

Збірка документів першої і другої доби.

Збірка матеріалів першої і другої доби характеризується в першу чергу матеріалами, що освітлюють працю українських політичних партій, їх організацію та взаємини. Зокрема це матеріали, що стосуються діяльності Револьюційної Української Партії (Р. У. П.), Української Партії Соціалісті-Револьюціонерів, Української Соціал-Демократичної Партії та Української Соціал-Демократичної Спілки. Є це головно, відозви, резолюції, різні публікації тощо. Серед відозв переховуються тут дуже рідкі, ба подекуди одинокі відозви Р. У. П. та Української Партії Соціалістів-Револьюціонерів. Щодо останньої — зокрема її відозви з р. 1911, що освітлюють перебіг праці партії того часу та злиття з Українською Народною Оборonoю.*)

*) Опис цих матеріалів див. в працях Арк. Животка: „50 років до історії Укр. Партії Соц.-Револьюц.“, Прага 1937, та „До історії Укр. Партії Соц.-Револьюціонерів“. „Вільна спілка“ ч. III.

Не менш цінними серед цих збірок є також матеріяли, щодо діяльності українського студентства під час світової війни і зокрема Головної Ради українського студентства в Петрограді, Української студентської Ради у Києві тощо. Тут же низка різномірних документів, що свідчать про боротьбу українського народу за мову і школу, освітлення якої дають меморандуми, постанови, тощо та багато ін.

Фонд документів часів української державности.

Більшої насичености набирає фонд, до якого входять збірки документів, що освітлюють час української державности. За змістом зібраного матеріялу охоплює він собою: 1) діяльність української влади та її урядів на місцях. Сюди належать в першу чергу Універсали, Грамоти, Деклярації, інструкції, закони тощо. Так напр., в цій збірці можна знайти між інш. матеріяли щодо переговорів Ц. Ради з Російським Тимчасовим Урядом. Тут же збірка різних законів, виданих за Центральної Ради, Гетьманату та Директорії УНР, як також Трудового Конгресу, накази начальників повітів, відозви влади до населення чи війська, ціла збірка наказів польської влади по приході на Україну польських військ і зокрема відозви Пілсудського. Тут же урядове листування, постанови влади, протоколи договорів, умови, акти тощо і зрештою матеріяли мирових переговорів між Україною і Росією р. 1918, що творить спеціальну збірку. 2) організацію та життя українського війська і військової акції.

В першу чергу скупчено тут документи, що стосуються діяльності Українського Військового Генерального Комітету, що творять собою спеціальний відділ. Зібрано також тут матеріяли щодо українізації військових частин та організації перших українських військових формацій, зокрема матеріяли щодо історії українських полків у Києві — Богданівського і Полуботківського. Спеціальну збірку творять військові накази, як напр., Військовій Офіції Української Держави, Армії У. Н. Р., Дієвої Армії У. Н. Р. серед яких чимало писаних звичайним або хемичним олівцем, накази Начальної Команди Галицько-Української Армії і Штабу Дієвої Армії. Тут же збірка польових книжок з наказами, оглядами тощо, журнали військових подій, доклади Державних інспекторів, таємні доповіді, звіти тощо. До цих же матеріялів зібрано протоколи військових зїздів, статuti військових організацій і зрештою призначення, послужбові списки і под.

Повстанський рух.

Зібрано матеріяли, що стосуються української повстанської акції, відозви повстанських загонів, донесення, огляди. Тут же документи, що стосуються повстан-

ського руху на Україні взагалі, що йшов під стороннім проводом та матеріали зв'язані з ним. Серед низки таких документів пере-вується кілька листів «батька» Махна, відозви, друковані на грошових банкнотах, козацькі відозви тощо.

4) *Російська Добровольча Армія на Україні*. Збірка доку-ментів, що характеризують цілі і поведження. Зібрано тут різ-ного роду відозви, донесення, умови, договори тощо, як напр., договір з командуванням Добровольчою Армією, відозви ген. Де-никіна до населення «Малороссія» тощо.

5) *громадське життя*, що обіймає собою виборчий рух 1917 року, працю політичних партій, громадських організацій, пар-тійні договори, умови і под., як напр., текст умови між укр. со-ціалістичними партіями у Літіні, відозви політичних партій, їх постанови тощо.

6) *культурно-науковий рух*. Збірки матеріалів до характе-ристики культурного життя та його розвитку, перешкоди і бо-ротьба, постанови і накази влади, розбудова шкільництва, мате-ріали до історії Української Автокефальної церкви тощо.

7) *діяльність дипломатичних місій та консулятів* — творить окремих відділ більш чи менш повно зібраних збірок матеріалів. Обіймають вони документи, що освітлюють чинність україн-ських дипломатичних місій, а саме: протоколи нарад, конферен-цій, звіти, огляди, зносини з урядами держав, в яких місії пере-бували, різного роду ноти, зносини з посольствами і консуля-тами в інших країнах.

Зосібна матеріали обіймають документи господарського ха-рактеру, касові книги, справоздання, рахівництво тощо, як також документи діяльності посольств. Тут же матеріали, що освіт-люють чинність поодиноких посольств щодо захисту інтересів підданих Української держави, що перебували в державах, де про-вадило свою діяльність те чи інше посольство, правної допомоги, як також в подинних випадках матеріальної підтримки.

Зрештою — персоналії і зв'язані з нею особисті документи: призначення, переміщення, рекомендації, виплати тощо.

Військові табори інтернованих.

Окреме місце серед документаль-них фондів Українського Історичного Кабінету займає також збірка доку-ментів, що торкається військових таборів інтернованих в різних країнах, як Польща, Чехословаччина. Освітлюють вони перебіг інтернування, пізніший побут інтернованих, внутрішньої органі-зації таборового життя, зокрема культурно-освітової чинности, що виявилася в організації таборового шкільництва, курсів, ви-давництв тощо, зокрема організації «живих» (устних) газет, як

напр., «Промінь» та ін., творення господарських організацій та їх діяльності, акції самопомоги тощо. Зібрано тут чимало документів, що освітлюють життя, зоркема, таборів у Польщі (Каліш, Щепіорно тощо), як також таборів у Німецькому - Яблонному, Йозефові та ін. в бувшій Чехословаччині.

Українські землі по упадку Української державности.

Життя українського народу на своїх землях, що по упадку української державности стали складовими частинами інших держав, творить власний фонд документів. Обіймають вони культурний, науковий, громадсько-національний рух, побут, взаємини з іншими народами взагалі і з державними зокрема, становище до українського населення місцевої влади, прояви національних інтересів тощо. Конкретно — є це збірка різного роду і характеру документів, що стосуються боротьби за українську мову в урядах, за українську школу, що характеризують розвиток ініціативи і праці в культурно-науковому житті — організація приватного шкільництва, культурно-освітніх Товариств, видавництв, української церкви тощо. Все це освітлюється такими документами, як протоколи, постанови, меморандуми, відозви, різні огляди, доповіді і под. Не менш є тут документів, що освітлюють участь українськ. населення в державному житті тієї чи іншої держави, до складу якої воно увійшло. Так наприклад, є тут чимало матеріалів, що стосуються виборів до парламентам чи місцевих органів самоврядування, перебіг та відчити засідань, промов та плякати під час виборів, як напр., збірка щодо виборів у Галичині та Карпатській Україні за часів приналежности останньої до Чехословацької держави, як також заступлено її різним матеріалом з часів її державного життя.

Українська еміграція.

Поруч із зазначеним фондом українських земель треба відзначити також фонд, що має в собі скупчено велику кількість документів з життя і діяльності української еміграції, а то в першу чергу в б. Чехословаччині, Польщі, як також і в інших країнах.

Складається цей фонд в першу чергу з матеріалів діяльності Українського Громадського Комітету з низкою різних курсів та організацій, створених ним, початків українського високого шкільництва та наукових установ, як напр., Української Господарської Академії в Подєбрадах, Українського Високого Педагогічного Інституту в Празі, Матуральних курсів, а потім української гімназії. Окремо — збірка, що освітлює працю Українського Соціологічного Інституту. Тут же — матеріали, що освітлюють

життя та діяльність українського студентства на чужині, як українських так чеських високих шкіл, як також високих шкіл в інших державах. В першу чергу з цих матеріалів слід відзначити цінні збіри: 1) Української Студенської Спілки у Брні, що нараховує 5.094 аркушів різних документів та п'ять річників живої (усної) газети «Гуртом», 2) Української Студенської Громади у Мельнику, 3) Українського Студенського Товариства «Вільна Громада» у Празі та інших студенських організацій як в б. Чехословаччині, так і за кордоном.

Не менш цінними є зібрані тут документи, що освітлюють діяльність Української Селянської Спілки за кордоном з її низкою курсів та філій, як також організації при них різного роду товариств, як напр., Т-во «Україна», «Основа» в Йозефові та ін. Зрештою матеріали поодиноких відділів Українського Всепрофесійного Робітничого Союзу, редакцій українських часописів, що обіймають собою побіч з організаційними документами також публіковані й непубліковані рукописи, листування, діловодство тощо. Зокрема це матеріали — «Нашої Зорі» (Польща), «Нової України» (Прага), «Сурмач», «Українська Кореспонденція» та чимало інших. Тут же матеріали поодиноких видавництв і зокрема окремий фонд матеріалів видавництва «Дзвін».

Поважне місце займають також документи, що освітлюють собою суспільно-національне життя української еміграції, скупчуючи матеріали з діяльності різного роду організацій та політичних партій в поодиноких країнах Європи і за Океаном. Серед останніх поважне місце займає напр. збірка життя і діяльності «Оборони України», що вяжеється з діяльністю інших українських громадських організацій.

Персональні фонди.

Всі оглянуті нами матеріали поповнюються документами, які переходять в Українському Історичному Кабінеті в персональних фондах. Є це фонди, що разом з матеріалами до історії українського життя і змагань характеризують діяльність, ролю і місце в українському національному житті осіб, імя яких вони носять. З цих фондів за кількістю і якістю матеріалів треба згадати в першу чергу фонди проф. С. Шелухина, Д-ра М. Шаповала, М. Садовського, Д-ра М. Обідного, Ю. Дарагана, ген. О. Пількевича та ін. Частина з них придбана Українським Історичним Кабінетом до своїх архівних збірок, частина переходить на підставі спеціально складених, між власниками і Українським Історичним Кабінетом, умовах або згідно з останньою волею помершого. Вже самі імена, що їх носять ці фонди свідчать, як про їх надзвичайну цінність, так і про зміст документів, що їх вони обіймають.

Листування.

Не менш цінними, в зібраних Українським Історичним Кабінетом матеріалах, є листування поодиноких визначних в українському русі осіб та громадсько-культурних і наукових, як також громадських, діячів. Початки цього листування сягають початків 1900 років, обіймають собою роки світової війни, української державности і зрештою еміграції. На першому місці серед цього листування треба згадати збірку листів проф. М. Грушевського, найраніші з яких походять з років перед світовою війною та дають багато матеріалу до історії українського культурного руху в Україні, зокрема до історії української журналістики, цензури, видавництва тощо. Пізніші його листи обіймають собою громадсько-політичний рух. Не менш цінною збіркою є листи Лесі Українки, що походять з років 1910—1913. та дають матеріали до біографії письменниці, взаємин її з Літ. Наук. Вістником, її творчості, публікування поодиноких творів («Лісова Пісня», «Руфін і Прісціла», «Орґія», «Касандра»). Тут же більша збірка листів — В. Винниченка, що обіймають теми літературного і громадсько-політичного характеру, листи Є. Чикаленка, серед яких матеріали до історії українського життя у Києві наприкінці минулого століття, М. Садовського, що дають чимало матеріалу до історії українського театру взагалі і зокрема щодо українського театру в Карпатській Україні.

Крім згаданих та багатьох інших визначніших осіб українського суспільства, знаходяться тут збірки листів С. Петлюри, П. Скоропадського за часи української державности і пізніші, широке листування проф. С. Шелухина, як також не менш широке і не менш цінне з погляду суспільно-національного листування Д-ра М. Шаповала.

Цілий фонд листування, що обіймає не один десяток визначніших і відомих діячів українського культурного і громадсько-національного руху, доповнює собою попередні фонди документів, як людські документи.

Мемуари.

Такими ж людськими документами можна назвати і спомини, щоденники та записники учасників українського культурно-наукового та громадсько-національного руху. Як і попередні, творять вони в Українському Історичному Кабінеті власний фонд, зберігаючи для дослідника чимало цінного матеріалу з освітленням різноманітних сторін українського життя й змагань. Є це, в першу чергу, спогади, що служать цінним матеріалом до історії українського війська та його участі у військових акціях. Зокрема — спогади про народження кінного полку ім. Костя Гордієнка, про запорозький курінь ім. Кармелюка, про Перший Козацький полк ім. гетьмана Мазепи, про бронепоезд «Запорожець» та чимало інших.

До цих споминів вляжуться цінні спомини - праці авторитетних авторів про самі військові акції в цілому, як напр., про похід Українських Армій на Київ—Одесу 1918 р. про окремі воєнні епізоди (Вапнярка, Яничево та ін.), про листопадівський повстанчий рейд генерала Тютюнника і зрештою матеріяли — спомини про зимовий похід, останній відворот та чимало інших. Зрештою спомини про поодиноких визначних осіб, як напр., про полк. Д. Вітовського тощо. Тут же спомини низки осіб про культурно-громадський рух та працю поодиноких організацій, як напр., про Українську Республіканську Капелю, про Карпенка Карого, спомини проф. І. Пулюя, як також про громадсько-національний рух в Україні напередодні світової війни, складені визначнішими учасниками.

Разом зі споминами тут же щоденники та записники цілої низки осіб, які в такій чи іншій мірі брали активну участь в українському громадсько-культурному життю починаючи від часів перед світовою війною.

Рукописи наукових праць, творів красного письменства та публіцистики.

Окремо треба згадати ще про рукописи поодиноких авторів наукових праць, творів красного письменства та публіцистики. Поділяються вони на рукописи вже опублікованих праць чи творів і на рукописи, що ще чекають на опублікування. Щодо перших, то цінність їх обумовлюється попередніми редакціями їх перед опублікуванням, даючи тим матеріял до студій історії творчости автора, історії поодиноких творів, як також розвитку і коректи такої чи іншої думки автора перед тим, як побачить світ остаточна редакція його праці і висновки. Про цінність в збереженню непублікованих рукописів не доводиться говорити, згадавши хіба, що імена їх авторів вже мають своє місце в історії українського письменства та публіцистики, як також і в науковому світі.

Збірка мап.

Крім фондів та збірок документів, огляд яких щойно було подано, окреме місце серед зібраних Українським Історичним Кабінетом матеріялів займає збірка мап, що сягає в часі до початків XVII ст. й обіймає собою пізніші часи. Є це по-перше мапи чужоземних видань на яких належне місце займає Україна чи українські землі. З пізніших мап — мапа поділу України на землі (1918 рік) за Центральної Ради, ціла низка військових нарисів, зрештою чужоземних мап останніх часів з відзначенням на них українських земель чи України, як державної одиниці.

Збірка фотографій.

Так само особне місце в збірках Українського Історичного Кабінету займають фотографії. Основна кількість їх обіймає побут і працю українських військових формацій, повстанчих відділів, таборове життя, тощо. Так напр., переховуються тут цінні фотографічні збірки з побуту і праці Українських Січових Стрільців та українських вояків в таборах інтернованих. Чимало фотографій з часів української державности, головню, як воно відбивалося у Києві. Тут збірка фотографій з часів кількаразової т. зв. «паціфікації» української людности на західньо-українських землях під Польщею, фотографії культурно-освітнього життя української еміґрації, українського театрального руху, мистецьких виступів тощо, з яких цінна збірка фотографій Української Республіканської Капелі. Зрештою, збірка з життя українців за Океаном та чимало інших.

Звичайно, що всі вказані матеріали зібрані в різних фондах Українського Історичного Кабінету вимагають ще солідного поповнення, яке і провадиться ним поступово і різними шляхами. Зокрема треба відзначити поповнення фонду, що обіймає часи української державности.

В останніх роках поступає чимало цінних збірок, які зберіглись у чинних в українському державному житті осіб, що збільшують собою загальну вартість архівних фондів Кабінету.

Книгозбірня.

Окремий відділ Українського Історичного Кабінету творить його книгозбірня. Складається вона: 1) з власної бібліотечної збірки, що склалася з дарів видавництв, інституцій, поодиноких осіб і лише в меншій кількості куплених книг, 2) з бібліотечних збірок поодиноких інституцій, що передали їх до Українського Історичного Кабінету та осіб. Останні творять окремі підвідділи, що носять імя тих, хто ці збірки передав, як напр., бібліотека Українського Соціологічного Інституту та ін., або бібліотечні збірки, що носять імя В. Липинського, С. Шелухина, Микити Шаповала, тощо.

Доба видання.

Зміст і характер книгозбірні.

В цілому книгозбірня складається з книг, брошур, збірників, записок, праць, альманахів, та періодики журнального типу. Видання обіймають собою часи від першої половини минулого століття (за винятком поодиноких з старших часів попередніх століть) до останніх років. Є це переважно видання на теми історичного, істор.-літературного, етнографічного, правничого, соціально-економічного, статистичного, бібліографічного та ін. характеру.

Огляд цілої книгозбірні вимагає спеціальної праці. Тут подаємо лише дещо, що, бодай до певної міри, характеризувало би її зміст. З того на першому місці треба згадати такі праці на теми української історії, як В. Антоновича і зокрема його «Монографіи по истории Западной и Юго-западной России» (Київ, 1885), М. Костомарова — зібрання його праць («Собрание сочинений» видання Литерат. Фонда, 1905), його монографії та ін., Д. Зубрицького («Исторія древняго Галичско-Русского княжества», Львів, 1852—53), праці на теми історії галицько-українських земель М. Зубрицького, праці Н. Василенка, як напр., «Очерки по истории Западной Руси и Украины», Н. Маркевича — «История Малороссии», О. Лазаревського — «Описание старой Малороссии» (Київ, 1902), Я. Новицького — «Матеріали для истории Запорожских козаков» (Екатеринослав, 1909), Д. Иловайського — «Княжий період України-Руси» (Тернополь, 1886), В. Липинського — „Z Dziejow Ukrainy“, „Szlachta na Ukraine“ та Україна на переломі», О. Єфименкової «Исторія українського народу», Д. Мордовцева — «Гайдамаки», Я. Шульгина — «Нариси коліїщини» (Львів, 1898), І. Шпитковського — «Матеріали до історії Коляїщини» (Львів, 1910), Д. Багалія і зокрема його «Нарис української історіографії», як також Д. Дорошенка («Огляд української історіографії») і зокрема його «Нарис історії України» та «Ілюстрована історія України 1917—23 р.», М. Яворського, І. Крип'якевича — М. Голубця: «Велика Історія України», С. Шелухина та ін., праці з історії поодиноких українських земель, як напр., Д. Дорошенка з історії Угорської України, О. Мицюка — «Нариси з соц.-господ. історії... Підкарпатської Русі», П. Сулятицького — «Нариси з історії революції на Кубані», І. Кондратовича — «Исторія Подкарпатской Руси», В. Пачовського — «Исторія Подкарпатскоѣ Руси», Ю. Тарновича — «Ілюстрована історія Лемківщини», Н. Теодоровича — праці з історії Волині, Е. Сьцинського — з історії Поділля та багато ін. Тут же довга низка матеріалів, розвідок, студій тощо, як напр., «Жерела до історії України-Руси (Львів, 1895 і далі), «Матеріали до історії української козаччини», «Розвідки про народні рухи на Україні в XVIII в.», «Розвідки про міста і міщанство на Україні в XV—XVIII.», «Розвідки про церковні відносини на Україні XVI—XVIII в.», розвідки: Н. Василенка про «Генеральное следствие о маетностях Нежинского полка 1729—1780 г.», М. Литвина — «Мемуары, относящиеся к истории Южной Руси», низка розвідок І. Борщака та ін. зокрема матеріали до історії взаємин України з іншими державами і народами, як напр., Д. Оляччина: «Із матеріалів до українсько-німецьких політичних зносин 2-ої половини XVII в.», І. Брика — «Матеріали до історії українсько-чеських взаємин в першій половині XIX ст.» та ін. Зокрема треба згадати тут про праці і матеріали з історії українських змагань 1917—20 років, як напр., О. Доценка, ген.

Капустянського, ген. М. Омеляновича-Павленка, ген. Ю. Тютюнника, матеріали і замітки П. Христюка та багато ін.; праці і огляди до історії українського війська, з яких в першу чергу — «Історія Українського Війська», І. Крип'якевича — Б. Гнатевича, ген. М. Безручка, О. Терлецького — з історії українських полонених в Німеччині («Українці в Німеччині 1915—1918 р. р. Історія української Громади в Раштаті») та ін. Зрештою матеріали до історії українського суспільно-політичного руху, серед яких поважне місце займають опубліковані документи, огляди, розвідки, програми, статuti, як також і праці синтетичного характеру.

Особливої уваги заслуговують такі видання, як «Архив Юго-Западной России», «Памятники Киевской Археографической Комиссии», «Повесть временных лет», «Літопис Галицько-волинська», «Летопись Екатеринославской Архивной Комиссии», тощо.

Чимало матеріалів до історії українського руху дають спомини його активних учасників, з яких відзначимо тут хоч би такі, як — В. Андрієвського, Василевського-Галіна-Стемпковського-Топчибаші (збірник), А. Волошина, М. Галагана, Н. Григорієва, Дм. Дорошенка, Кистяковського, І. Кедрина, А. Кравса, О. Лотоцького, І. Максимчука, О. Назарука, ген. М. Омеляновича-Павленка, ген. В. Петрова, В. Приходька, М. Садовського, С. Русової, А. Чайковського, Євг. Чикаленка, Ст. Шухевича та багатьох інших.

Не менш важливе значіння має листування. В книгозбірні Українського Історичного Кабінету заступлено воно низкою опублікованих листувань визначніших постатей українського суспільного життя, з яких згадаємо хоч би листування Я. Головацького, М. Драгоманова, Д. Зубрицького, Ів. Франка, Н. Кобринської та багатьох інших.

Історія українського письменства заступлена в книгозбірні в першу чергу працями всіх представників української літературно-критичної думки та істориків українського письменства. Праці ці, починаючи від старших часів, охоплюють собою добу до останніх років. Ї вони, як характеру синтетичного, так поодиноких розвідок, оглядів, матеріалів тощо. Щодо перших то в першу чергу треба згадати такі, як М. Грушевського, М. Возняка, С. Єфремова, В. Коряка, Ол. Барвінського, Н. Петрова, Пипина-Спасовича, І. Франка, О. Дорошкевича, Б. Лепкого, та ін. Серед розвідок та матеріалів є тут такі праці, як П. Жигецького, М. Сумцова або такі, як «Причинки до студій над Енеїдою», І. Котляревського — Яр. Гердинського, «Матеріали до історії української пісні і вірші» та ін., М. Возняка — «Нові матеріали для історії початків української літератури ХІХ в.», «Гене́за поетичних творів М. Шашкевича» — К. Студницького, «Памятки полемічного письменства кінця ХVІ і початку ХVІІ в.» — К. Студницького, «Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменство», Я. Головацького — «На-

родня пѣсни Галиц. и Угор. Руси», праці О. Колесси, В. Щурата, М. Сумцова, В. Перетця та б. ін.

З літературно-наукової критики праці Л. Білецького, Ст. Гаєвського та ін. до цього ж праці О. Потебні, Перетця тощо. З історії українського мистецтва — праці Дм. Антоновича, М. Вороного, М. Голубця, М. Грінченка, Ф. Колесси, В. Січинського, І. Стешенка, К. Широцького, Щербаківського та ін. Тут же праці з історії української культури М. Грушевського, І. Крип'якевича, І. Огієнка, та ін. З історії української журналістики праці М. Возняка («У століття „Зорі“ Маркіяна Шашкевича» та ін.), А. Животка («Нарис історії української преси», журн. «Основа» та ін.), І. Тивоновича (Історія засновання »Ruthenische Revue«) та інші.

Щодо творів красного письменства то можна тут побачити в першу чергу збірку видань творів Т. Шевченка починаючи від 1876 року, твори П. Мирного, Гребінки, О. Кобилянської, Ів. Франка, Лесі Українки, В. Винниченка та довгу низку інших визначніших українських письменників, що виходили в другій половині минулого століття та на початку 1900 років. З творів красного письменства останніх років зібрано тут чимало видань з різних місць українських земель і еміграції.

Зокрема на цьому місці треба згадати про зібрані в книгозбірні матеріяли з шевченкіяни. Обіймають вони: 1) видання творів Т. Шевченка, 2) праці, що стосуються творчости та життя поета, 3) збірники, присвячені його пам'яті і 4) статті і твори присвячені Т. Шевченкові на сторінках преси.

Подаємо тут дещо з цих матеріялів:

І. Видання творів Т. Шевченка:

Т. Шевченко — «Кобзарь», I, II, Прага, 1876.

Taras Źewczenko: «Marija maty Jesusowa». Wirszy Tarasa Źewczenka z uwahamy M. Drahomanowa, Źenewa, 1882.

«Поезії Т. Гр. Шевченка заборонені в Росії», наклад редакції «Народ», Женева, 1891.

Т. Шевченко — «Кобзарь», I, II, вид. Товариства ім. Шевченка, Львів, 1893.

Т. Шевченко — «Кобзарь», I, II, вид. Наукового Товариства ім. Шевченка, Львів, 1908.

Т. Шевченко — «Твори» т. т. I, II, вид. Т-ва «Просвіта», Львів, 1912.

Т. Шевченко — «Кобзарь», вид. Товариства ім. Шевченка, Львів, 1914.

Т. Шевченко — «Кобзарь. Вибір поезій», вид. С. В. У., Львів, 1914.

Т. Шевченко — «Великий льох», вид. Союзу Визволення України, Відень, 1915.

Т. Шевченко — «Три поеми» (Сон, Кавказ, Суботів), вид. «Віст. Життя», Фраштадт, 1918.

Т. Шевченко — «Кобзарь» (Вибір поезій), вид. С. В. У., Відень, 1915.

Тарас Шевченко — «Повне видання творів», т. т. I—V, вид. «Українська Накладня», Київ-Ляйпціг.

Taras Ševčenko — »Jan Hus« (Kacíř), »Čas« — Kujev—Praha 1919.

Т. Шевченко — «Гайдамаки», Вещляр, 1920.

Т. Шевченко — «Тополя», «Невольник» та ін., вид. «Всесвіт», Київ, 1920.

Т. Шевченко — «Гамалія», «Тарасова ніч», вид. «Всесвіт», Київ, 1920.

Т. Шевченко — «Кавказ», «Холодний яр», «Розрита могила», вид. «Всесвіт», Київ, 1920.

Т. Шевченко — «Тополя», «Перебендя», вид. «Всесвіт», Київ, 1920.

Т. Шевченко — «Кобзарь». Народне видання з поясненнями і примітками Д-ра Василя Сімовича, Українське Видавництво: Катеринослав—Камянець—Ляйпціг, 1921.

Т. Шевченко — «Назар Стодоля», «Український театр» кн. Наук. Товариства ім. Шевченка, Львів, 1921.

Т. Шевченко — «Кобзарь», вид. Українського Видавництва в Катеринославі, Катеринослав-Камянець, 1921.

Т. Шевченко — «Револьюційні поезії, вид. Державного Видавництва України, Київ, 1921.

Т. Шевченко — «Малий Кобзарь», Кремянець, 1922.

Taras Ševčenko — »Katerino«. Polsko. Stanislavovo—Kołomea, 1922.

Тарас Шевченко — «Поезії для дітей», вид. «Пчілка», Ужгород, 1925.

Т. Шевченко — «Дневник», вид. «Пролетарий», Харків, 1925.

II. *Праці, що стосуються творчости та життя Т. Шевченка:*

Н. Ашешов — «Тарас Григорьевич Шевченко», вид. «Бюлоє», Петроград, 1919.

Акад. Д. Багалій — «Т. Г. Шевченко і кирило-методіївці», Державне Видавництво України, Харків, 1925.

Др. Ст. Балей — «З психології творчости Шевченка», — «Новітня Бібліотека», Львів, 1916.

Л. Білецькій — «Марьяна Черниця», Т. Шевченка історія тексту (відбитка).

Ив. Белоусов — «Тарас Григорьевич Шевченко», вид. насл. бр. Салаевых, Москва, 1924.

Ілько Борщак — «Шевченко у Франції», вид. Наукового Товариства ім. Шевченка, Львів, 1933.

Михайло Бращайко — «Тарас Шевченко», накладом «Русина», Ужгород, 1923.

Др. Іван Брик — «Святе дерево в творчости Т. Шевченка», накладом Наукового Товариства ім. Шевченка, Львів, 1931.

Про издание илюстрованої поеми «Гайдамаки» славного українського поета Тараса Григорієвича Шевченка», вид. М. Бь-лоуса, Коломия, 1899.

М. Возняк — «Шевченко й княжна Репнина» — накладом Видавничої Спілки, Львів, 1925.

Михайло Возняк — «Кирило-Методіївське Братство» — накладом Фонду «Учитесь брати мої», Львів, 1921.

Михайло Галушинський — «Шевченко — поет життя и чину» — накладом Видавничої Спілки, Львів, 1921.

Гр. Гетьманець — «Хто такий Т. Шевченко», Станиславів, 1920.

З. Гуревич — «Молода Україна» — до восьмидесятих роковин Кирило-Методіївського Брацтва. За редакцією М. Яворського, Державне Видавництво України, Харків, 1928.

В. Доманицький — «Життя Тараса Шевченка», вид. «Криниця», Київ, 1917.

В. Друнин, — «Тарас Шевченко» — Госизд. Москва-Ленинград, 1925.

Володимир Дорошенко — «Шевченкознавство за останнє десятиліття 1914—1924», накл. автора, Львів, 1925.

Володимир Дорошенко — «Шевченкова освіта» — (з приводу одної легенди), накладом Української Видавничої Спілки, Львів—Київ, 1924.

В. Дорошенко — «Шевченко і його думки про громадські справи», Львів, 1921.

D. Doroschenko — »Schewtschenko. Der grosse ukrainische Nationaldichter.« Verlag E. Wyrowuj, Berlin. *D. Dorochenko* — »Shevtschenko. Le poète national de l'Ukraine.« Avec preface du comte Antoine Chiappe, Ed. E. Wyrowuj, Prague, 1931.

Альфред Ензен — «Т. Шевченко», Перемишль, 1920.

Арк. Животко — «Одної ночі», вид. Товариства «Просвіта», Кременець, 1922. *Pawel Zajcev*. — »Szewczenko i Polacy«, Warszawa, 1934. *Oldřich Zemek* — »Taras Ševčenko«, Brno, 1933.

В. Коряк — «Боротьба за Шевченка», Державне Видавництво України, 1925.

О. Кобець — «В Тарасову ніч», вид. «Союзу Визволення України», Відень, 1917.

В. Ковальчук — «Інценізація вибраних творів Т. Шевченка», вид. Товариства «Просвіта», Львів, 1936.

А. Я. Конисский — «Жизнь Украинского поэта Тараса Григорьевича Шевченка» (Критико-биографическая хроника), издание Высочайше утвержд. Южно-Русского О-ва Печатного Дѣла. Одесса, 1898.

Олександр Конисский — «Тарас Шевченко - Грушівський», хроніка його життя. Вид. Наукового Товариства ім. Шевченка, Львів, 1901.

Сидір Корбут — «Тарас Шевченко», вид. «Дешева книжка», Львів, 1937.

Гавриїл Костельник — «Шевченко з релігійно-етичного становища». Накладом «Ниви», Львів, 1910.

Б. Лепкий — «Шевченко про мистецтво», накладом автора, Зальцведель, 1920.

Б. Лепкий — «Три поеми Тараса Шевченка», «Українська Накладня», Київ—Ляйпціг, 1918.

М. Лободовський — Перегляд поеми «Марія» Тар. Григор. Шевченка». Вид. «Мирный Труд», Харьков, 1910.

Д. Лукіянович — «Про Шевченкові твори». Вид. Товариства «Просвіта», Львів, 1914.

Dr. J. Máchal — »Taras Ševčenko«. »Čas«, Praha, 1919.
Lauro Mainardi — »Taras Scevcenco il Bardo dell Ucraina«, Roma, 1935. Prof. Dr. K. Meyer, Dr. G. Specht und Dr. Z. Kuziela — »Taras Schewtschenko, der ukrainische Nationaldichter (1814 bis 1861), Berlin, 1937.

М. Могилянський — «Шевченкові рсковини 1916 року» — Петроград, 1916, Чернігів, 1916.

Ол. Новицький — «Тарас Шевченко, як маляр». Накладом Наукового Товариства імени Шевченка, Львів—Москва, 1914.

А. Пуховський — «Не забудьте споманути». Видавництво Товариства «Просвіта» в Ужгороді. Ужгород, 1925.

Юліян Романчук — «Деякі причинки до поправнішого видання поезій Тараса Шевченка». Відбитка з «Записок Наукового Товариства ім. Шевченка», Львів, 1893.

В. Савчин — «Хто такий Шевченко». Накладом видавництва «Поступ», Нью-Йорк [рік не зазначено].

І. Свенціцький — «Шевченко в світлі критики і дійсности». Вид. С. О., Львів, 1922.

Др. Вас. Сімович — «Великий льох» Тараса Шевченка». Вид. С. В. У., Відень, 1915.

Ст. Смаль-Стоцький — «Т. Шевченко. Інтерпретації». Праці Українського Наукового Інституту, Варшава, 1934.

Степан Смаль-Стоцький — «Шевченкові поеми: «Варнак», «Марина», «Між скалами неначе злодій», «Як би тобі довелось», «Як би ви знали паничи». Відбитка з «Записок Наукового Товариства ім. Шевченка», Львів.

Степан Смаль-Стоцький — «Т. Шевченко. Співець самостійної України». В-во «Самостійна Україна», 1930.

М. Т-ов — «Письма Т. Г. Шевченка к Бр. Зелевскому 1853—1857», Київ, 1883.

Бр. П. і П. Терпило — «Гете і Шевченко». Наклад М. Цюкан, Ужгород, 1922.

К. З. Тихонович — «Рай и Ад в поезіи Т. Г. Шевченка», вид. Української Громади, Варшава, 1912.

П. Филипович — «Шевченко і декабристи». Державне Видавництво України, 1926.

М. К. Чалый — «Жизнь и произведения Тараса Шевченка» (Свод материалов для его биографии), Київ, 1882.

Г. Черняхівський — «Т. Шевченко і славянофільство». Вид. тов. «Просвіта» в Катеринославі [рік видання не зазначено].

Др. Д. Ив. Шишманов — «Тарас Шевченко. Неговото творчество и неговото влияние върху българскитѣ писатели прѣди освобождението», София, 1914.

Василь Щурат — «Замітки до поеми Тараса Шевченка «Чернець». Передрук з «Діла», Львів, 1894.

Др. Василь Щурат — «З життя і творчости Тараса Шевченка». Накладом автора, Львів, 1914.

Яким Ярема — «Уява Шевченка». Накладом автора, Тернопіль, 1914.

Микола Яшек — «Т. Шевченко. Матеріяли до бібліографії (р. р. 1903—1921). Випуск перший». Всеукраїнське Державне Видавництво, Харків, 1921.

«Тарас Шевченко. Його жите і літературна діяльність». Вид. Українського Педагогичного Товариства, Львів, 1914.

«Не слід мовчати» — «Український Пенъонжка і російський Тартюф». До справи будови пам'ятника Т. Г. Шевченкові. Видав Г. Коваленко-Коломацький (Гр. Сьогобочний), Київ, 1913.

III. Збірники присвячені Т. Шевченкові:

«Великоме Славену. Спомен кнѣга пригодом 60 годошньице смрти Т. Шевченка», Издало «Руско Народно-Просвіетно Друштво у Керестуру», 1922.

«Вставайте, кайдани порвіте» - На спомин краєвого шевченкового Свята у Львові 28. VI. 1914. Накладом Українського Січового Союзу.

«Вставайте, кайдани порвіте!» — Тарас Шевченко. 1814—1914. В сотні роковини уродин Поета неволеного Народу». «Добра Новина», Львів, 1914.

«Не вмере, не загине». 1814—1914. В сотні роковини уродин Шевченка. Жіноча Громада. Накл. «Жіночої Громади», Львів.

Вечерниці — посвячені пам'яті незабутнього Кобзаря Тараса Шевченка, Програм, Дітройт, 1928.

«Тарасови Шевченкови в 102 роковини його уродин» — Полонені українці Вецлярського табору, Вецлярська бібліотека українських полонених (Вецляр, 1916).

«Тобі Тарасе». Вид. Товариства «Просвіта», Крем'янець, 1923.

«Шевченківський Збірник» том I. під редакцією П. Филиповича. Видавництво «Сорабкоп», Київ, 1924.

«Тарас Шевченко» — Збірник за редакцією Є. Григорука і П. Філіповича, Державне Видавництво, Київ, 1921.

«Шевченко та його доба» — Збірник перший, під редакцією

акад. С. О. Єфремова, М. М. Новицького і П. П. Филиповича.—
Всеукраїнська Академія Наук. Державне Видав. України, 1925.

«Шевченко». Збірник Інститута Т. Шевченка. Річник пер-
ший. Державне Видавництво України, Харків, 1928.

«В 60-і роковини смерті Тараса Шевченка». Зібрав і видав
др. З. Кузеля, Берлін, 1924.

«В пам'ять 70-ліття смерті Тараса Шевченка» — Накладом
національної молоді Підкарпаття, Ужгород, 1931.

«В 60-і роковини його смерті — Т. Г. Шевченко» [літограф-
фоване таборове видання].

«Тарас Шевченко 9. III. 1914—10. III. 1861» [місце видання
й рік не зазначено].

«Просвіта — Шевченкові» — видання Товариства «Просвіта»,
Ужгород, 1926.

IV. Праці, присвячені пам'яті Т. Шевченка на сторінках укра-
їнської преси:

Найбільше праць на теми творчості і життя поета було вмі-
щено на сторінках Записок Наукового Товариства ім. Шевченка,
повний комплект яких можна знайти в книгозбірні Українського
Історичного Кабінету. Так само чимало було публіковано на сто-
рінках Літературно-Наукового Вістника. Крім цих двох органів
відзначимо ще деякі з найголовніших, в яких було свого часу публіковано матеріали, і які можна знайти в збірках Українського
Історичного Кабінету, а саме:

Будучність (Галичина. 1909 р.), Вістник Союзу Визволення
України (1915 р.), Громадський Голос (щороку. В Українському
Історичному Кабінеті від р. 1907 і пізніші до останнього року),
Глобус (Київ. 1924 р.), Дзвін (Київ. 1913, 1914), Дзвони
(Львів), Діло (Львів. 1910 і дальші), Житє і Слово (Львів.
1894—97), Життя і Знання (Львів), Ілюстрована Україна
(Львів. 1913, 1914), Книгарь (Київ), Наша Бесіда (Варшава.
1926), Назустріч (Львів), Напередодні (Львів), Нова Громада,
Наше Минуле (1918—1919), Нова Рада (Київ), Письмо з Про-
світи (Львів), Рада (Київ), Руслан (Львів від р. 1907 до 1914),
Сяйво (Київ), Сьвіт (Львів), Стара Україна (1925 р.), Спудей
(1926 р.), Украинский Вестник (С.-Петербург. 1906 р.), Укра-
инская Жизнь (Москва. Від р. 1912 до р. 1914), Україна (Київ.
1914 і пізніші річники), Українська Хата (Київ. 1909—1914),
Шлях (Київ. 1917, 1918), Шляхи Мистецтва (Київ), та довга
низка інших органів від найстаршої доби до останнього року, що
вимагає спеціальної праці-огляду.

Побіч старших видань Записок, як напр., «Записки о Юж-
ной России» поважне місце в УІК. займають «Записки Наукового
Товариства ім. Шевченка», як також всі його видання (Збірники,
Праці тощо), що вийшли від перших років заснування Товари-
ства до останніх часів. Далі йдуть Записки та Наукові Збірники
Української Академії Наук, Записки Українського Наукового

Товариства у Києві, Харкові, Одесі, Ленінграді, як напр., «Науковий Збірник Ленінградського Товариства дослідників української історії, письменства та мови». Збірники Інститутів Народної Освіти (Київ, Одеса, Ніжин та ін.), Праці Богословського Тов-ва у Львові, Збірники етнографічні та соціально-економічні різних видань і за різні часи, бібліографічні видання, «Літопис Українського Друку» тощо, «Бюлетені Центральн. Архівного Управління» тощо. Тут же такі збірники, як «За Державність», «Літопис Бойківщини» та ін. Зрештою праці Історико-Філологічного Товариства в Празі, Записки і Праці Українського Університету, Українського Високого Педагогічного Інституту в Празі, Української Господарської Академії в Подєбрадах, Українського Соціологічного Інституту у Відні і в Празі, зокрема його «Суспільство» та «Народознавство». Праці Українського Наукового Інституту в Берліні і у Варшаві.

Поважене місце в книгозбірні займають також збірки альманахів, календарів різного роду, збірок красивого письменства, видання яких сягають ще першої половини минулого століття і доходять до останніх років. Зокрема тут треба згадати «Русалку Дністровую» видання 1873 року, «Вик» (Київ. 1902), «Віра» (Кременець. 1922)*, як також такі календарі, як «Розвага» (1916—17), Товариства «Просвіта» у Львові і Ужгороді, «Червоної Калини», «Альманах Кривавого року», Пропамятні книги (Пропамятна книга Укр. Народнього Союзу, «За Україну» — видання позаокеанські, тощо).

З окремих праць бібліографічного характеру, заступлених в книгозбірні, треба в першу чергу згадати — «Галицько-руську бібліографію» Й. Левицького, «Українську бібліографію Австро-Угорщини за рр. 1877—1900, «бібліографічний збірник науково-дослідчої катедри історії української культури ім. Акад. Д. Багалія, праці П. Зленка та ін. Археологія заступлена працями Пастернака, Даниловича, В. Січинського, Археологічними збірниками, тощо. Статистика — працями Центрального Статистичного Управління, статистичними збірниками, як напр., «Україна», «Райони», працями Кубійовича, М. Кордуби, Олесеви́ча, Щербини, В. Охрімовича («З поля національної статистики Галичини»), М. Порша («Робітництво України»), Ю. Павликовського («Населення Галичини»), А. Хоменка («Населення України 1897—1927»), Авдієнка («Загальне навчання»), І. Шимоновича («Західна Україна. Територія і населення»), та б. ін. З історії українського права, праці А. Яковлева («Українсько-московські договори XVII—XVIII в. в. та б. ін.), С. Шелухина («Іст.-правні підстави Української державности» та ін.), Р. Лашенка («Литовський статут, яко пам'ятник українського права», «Історія укра-

*) єдиний примірник видання, наклад якого було польською владою знищено. Опис цього примірника подано в журналі „Українська Книга“, Львів, 1937.

їнського права»), С. Дністрянського та чимало ін. також Збірники, Праці (напр., «Праці комісії для вивчення західно-руського та українського права»), тут же збірники законів, конституцій, тощо.

Крім вказаних галузів в книгозбірні заступлені видання на теми суспільствознавства, публіцистики, книгознавства та ін.

Окрему увагу при поповнюванні книгозбірні звернено на брошури та т. зв. метелики, що легко виходять з обігу, загублюються і вже за короткий час тяжко буває їх здобути при студіях тогу чи іншого питання чи для ознайомлення з видавничою продукцією того чи іншого часу. Зокрема звернено увагу на видання, що виходили перед світовою війною, як напр., «Благотворительного Общества издания общепользных и дешевых книг» (Благодійного Товариства в Петербурзі), видання «Лан», «Часу», «Криниці», «Вернигори», «Союзу Визволення України» та ін. як також на видання останніх часів на українських землях, що в формі брошурок чи метеликів виходили в Галичині, на еміграції та за Океаном.

Особисті бібліотечні збірки. Як було вже згадано, книгозбірня Українського Історичного Кабінету має в своєму складі підвідділи поодиноких осіб, що склалися у зв'язку з потребами їх власників при їх наукових працях, що й відбилися на сторінках книг, брошур чи часописів. Є це різного роду помітки, уваги, додатки, тощо, які дають чимало матеріалу для житєпису та перебігу студій власника збірки. Особливого значіння в цьому випадку набирає подарована Українському Історичному Кабінету бібліотечна збірка проф. С. Шелухина, що кількістю поміток і зауважень подвоює цінність зібраних в ній книг і брошур. Серед тих поміток можна зустріти багато цінного матеріалу, що подекуди виливається в цілі дискусійні замітки. Все це дає чимало цінних додатків та фактичних поправок до тексту, як також яскраво характеризує становище, в тому чи іншому питанні, автора заміток.

Не менш цінними з цього погляду є бібліотечні збірки В. Липинського та М. Шаповала, хоч кількістю таких поміток і зауважень далеко відстають від попередньої.

Журнали. Доба і характер органів.

Подібно до книг, брошур чи збірок, що входять до складу книгозбірок, журнали так само сягають в часі видання половини минулого століття, проходять часи революції, українського державного життя та обіймають пізніші часи до останніх років. Переважно є це річники зкомплектовані в повному виданні. В меншій кількості розрізнені річники, що поступово поповнюються новими поступленнями. З перших можна тут вказати на низку органів з минулого століття та часів перед світовою війною. Перелік всіх їх вимагає окремого огляду, але тут вкажемо лише на деякі з них, як напр., — «Пчела» 1849 р., «Ни-

ва», — 1865 р., «Правда» — починаючи від р. 1869 і далі, «Зоря» (Львівська) з 1880 р. і до кінця, «Літературно-Науковий Вістник» від р. 1899 і до кінця, «Зерна», 1888, «Руська Хата», 1905 р., «Світ», 1906/7, «Громада» (Женевська), «Українська Хата» з 1909 р. і далі, «Украинская Жизнь», «Украинский Вестник» 1906, «Дзвін» (1913—14), «Ілюстрована Україна» 1913—14, «Житє» 1912—14 р., «Житє і Слово», «Село» 1909—1911, «Сяйво», «Україна» 1914, 1917 і пізніші роки. «Ruthenische Revue», «Ukrain. Rundschau» а низка інших видань, що переходять до видань за української державности («Вістник Законів», «Наше Минуле», «Світ», «Народня Справа», «Гедз», «Шлях» та ін.) і зрештою доходять до видань, що виходили в пізніших і останніх роках на українських землях і на еміграції.

Поступали вони з одного боку, як дар поодиноких осіб чи організацій, а з другого — так само, як дар, від редакцій. Щоби мати уявлення про ці поступлення подаємо дещо за рр. 1937—39: Вільне Козацтво (Прага—Париж), Вісти Етнографічного Товариства Підкарпатської Руси (Мукачєво), Вісти Українського Технічно-Господарського Інституту (Подєбради), Вістник Станіславівської Епархії (Станіславів), Вістник Українського Товариства Просвіта у Загребі (Загреб), Вість (Львів), Вогні (Львів), Геть з большевизмом (Львів), Господарсько-Кооперативний Часопис (Львів), Гуртуймося, Далекий Схід (Харбін), Дзвіночок (Львів), Дзвони (Львів), Дитяча Зірка (Ржевниці), Добрий Пастир (Станіславів), Дорога (Львів), Єдність (Брно), Жіночий Голос (Львів), Живе Слово (Львів), Життя і Знання (Львів), Життя і Право (Львів), Життя і Слово (Дрогобич), Зоря (Сан Пауло), За Незалежність (Варшава), За Україну (Београд), Золоті Ворота (Ржевниці), Казакія (Прага), Камєнярі (Львів), Карпатська Молодь (В. Копаня — Карп. Україна), Комар (Львів), Кооперативне Молочарство (Львів), Кооперативна Республіка (Львів), Лікарський Вістник (Львів), Літопис Червоної Калини (Львів), Лицарство Прєсвятої Богородиці (Львів), Львівські Архієпархіяльні Відомости (Львів), Малі Друзі (Львів), Ми (Варшава), Молодняк (Львів), Мочари (Нєресниця — Карп. Україна), Назустріч (Львів), Напередодні (Львів), На Сліді (Львів), Нація в Поході (Бєрлін), Наша Батьківщина (Львів), Наша Культура (Варшава), Наш Приятель (Львів), Наше Слово (Париж), Наша Школа (Ужгород), Обрії (Львів), Око (Ню-Йорк), Під Прапором Просвіти (Львів), Пластові Вісти (Прага), Roznejme se (Прага), Пробоєм (Прага), Probleme Europy Wschodniej (Варшава), Promethée (Париж), La Revue de Promethée (Париж), Просвіта (Львів), Прозри (Станіславів), Рідна Мова (Варшава), Рідна Школа (Львів), Робітничі Вісти (Львів), Самоосвітник (Львів), Самоосвітник (Прудєнтополіс), Світ Дитини (Львів), Світло (Мукачєво), Сільський Господар (Львів), Скоб (Париж), Сокильські

Вісти (Львів), Службовик (Львів), Табор (Каліш—Варшава), The Trident (Нью-Йорк), Тризуб (Париж), Трудова Україна (Прага), Точило (Вінніпег), Українське Дошкілля (Львів), Українська Дійсність (Прага), Український Інвалід (Львів), Українська Книга (Львів), Українська Музика (Стрий), Український Театр (Прага), Українське Юнацтво (Львів), Учительський Голос (Ужгород), Хліборобська Молодь (Львів), Хрест Меча (Львів), Церква і Нарід (Кремянець — Волинь), Черноморець (Прага), Шлях (Луцьке), Шлях Молоді (Львів), На Відсіч (Берлін) та ін.

Крім того поповнено виданнями за вказані роки поступлень від різних осіб такими журналами: «Вістник Української Громади» (Париж), «Народні Вісти» (Париж), «Українська Воля» (Париж), «Українська Родина» (Прага), «Жінка» (Львів), «Жіноча Доля» (Львів), «Українка» (Львів), «Громадянка» (Львів), «Жіноча Воля» (Львів), «Ukrainian Tribune and Review (Edmonton)

Поступлення періодичних видань (журналів і газет) за роки 1937—39 обіймають коло 85% всіх назв преси, що виходила за цей час на українських землях поза СРСР і на еміграції. До цього треба додати низку бюлетенів, як в українській, так в чужих мовах та різного роду «Вістей», що подекуди носять характер журнальний, подекуди газетний.

Щодо журналів сов. України то заступлені вони головним чином виданнями до р. 1935, а саме:

«Арена», «Архівна Справа», «Безвірник», «Бібліологічні Вісти», «Бюлетень Державного Видавництва України», «Бюлетень Київської Секції Наукових Робітників», «Бюлетень Центрального Архівного Управління», «Вісти Всеукраїнської Академії Наук», «Вістник Природознавства», «Всесвіт», «Гарт», «Глобус», «Дитячий Рух», «Життя і Революція», «Журнал бібліотекознавства і бібліографії», «За грамоту», «Записки Етнографічного Товариства», «За сто літ», «Західня Україна», «Знання», «Зоря» (Дніпропетровське), «Інформаційний бюлетень Вукоспілки», «Книжний Вістник», «Комунарка України», Кооперативне Будівництво», «Кооперативна Думка», «Кооперативно-Освітній Робітник», Кооперативний Шлях», «Кравознавство», «Критика», «Літопис Революції», «Літопис Українського Друку», «Молодняк», «Народное хозяйство Украины», «Нова Громада», «Пасічник» (Прилуки), «Побут», «Полтавський Селянин» (Полтава), «Радянський Книгар», «Радянська Освіта», «Рідна Церква», «Сільсько-Господарський Інфор. Бюлетень», «Сільсько-Господарська Освіта», «Статистичний Бюлетень» (Одеса), «Україна», «Український Ветеринарний Вістник», «Червоний Клич», «Червоний Перець», «Червоне Право», «Червоний Юрист», «Червоний Шлях», «Шлях Освіта» та ін.

Рукописні журнали. У збірках українських журналів окреме місце займають рукописні ви-

дання, що поділяються на 1) рукописні журнали військові, 2) рукописні журнали еміграційні взагалі і 3) рукописні журнали української молоді.

Є це органи, що виходили в дуже обмеженій кількості, писані рукою, друковані на машинці, відбивані на цикльостилі чи в літографії.

Військові рукописні журнали виходили на військових фронтах, в таборах інтернованих, як також на еміграції. За часом сягають вони ще світової війни (органи У. С. С.), потім військових акцій та військового життя за часів української державности, доходячи до останніх років.

За змістом є це в більшій кількості сатирично-гумористичні, а далі — літературні, кооперативні, спеціально-військові, як наприклад, що переходять в Українському Історичному Кабінеті: «Аванс» (сатир.-гумористичний. 1920), «Альманах» (Літер.-військовий журнал К—Осв. від. 4. Київської дивізії. Олександрів. 1921), «Будяк» (гумор і сатира. Ланцут. 1921), «Вісти» (фронт. листок 6. Стріл. дивізії), «Вістник» 3. Інженерного Куріня. (Каліш, 1921), «Військова Думка» (вид. гуртка старшин Генер. Штабу. Ченстохів, 1921), «Військова Справа» (Париж, 1927—28), «Вояк» (Брюсель), «Голос Табора», «Грімаса» (літучий таборовий юмористичний журнал), «Джерело» (тижневик «Просвіти», 21 стр. курія 3. Залізної дивізії. Каліш), «Жало» (гумор. 1920), «За дротом» (вид. Т-ва «Просвіта» школи підстаршин 7. бригади 3. дивізії. Каліш), «Запорожець» (літерат.-науковий тижневик війська Запорозького, р. 1920—21), «За Україну», (літературний журнал 3. Залізної Стр. Дивізії. Каліш. 1921), «Зіронія» (часопис кооперації, культури і освіти. Олександрів. 1921), «Камедула» (гумористичний. Ліберець. 1920), «Козацька Думка» (вид. Т-ва «Просвіта» 19. Стр. Курія. 1921), «Колючка» (гумористичний, р. 1920), «Колючки» (сатир.-гумор.), «Нове Життя» (часопис 6. Стрілецької Дивізії. Олександрів), «Наша Зоря» (Військово-літературний журнал. Ланцут. 1920), «Нове Слово» (вид. групи 3. Залізної дивізії. Каліш), «Око» (літерат. тижневик 2. стріл. дивізії. Каліш. 1921), «Окріп» (сатирично-гумор. журнал 4. Київської дивізії. Олександрів), «Полинь» (гумористичний журнал стрільців 6. Стріл. дивізії. 1921), «Ранок» (вид. ініціативної групи старшин Ген. Штабу. Ченстохів. 1921), «Самохотник» (гумористично-сатиричний часопис Кошу У. С. С., р. 1915—17), «Сич» (сатирично-гумор. літературний журнал. Каліш. 1921), «Український Стрілець» (Німецьке Яблонне. 1920), «Український Стоїлець» (Йозефів. 1921), «Характерник» (вид. Культ. освіт. відділу Штабу 6. Стріл. Дивізії) та ін.

Щодо рукописних часописів української еміграції, то виходили вони з боку технічного подібно до попередніх, військових часописів. Деякі з них в такому вигляді існували протягом дов-

шого чи коротшого часу, переходячи потім на звичайний друк, деякі закінчували своє існування вже в формі рукописних публікацій, але в більшості були це видання рукописні в цілому (машинний друк, літографія, циклостил). Подаємо тут перегляд деяких видань, що переховуються в Українському Історичному Кабінеті:

«Боротьба» (Прага), «Братиславський Вістник» (Братислава), «Буковина» (Прага), «Бюлетень Закордонного Бюра Української Радикально-Демократичної Партії» (Прага), «Бюлетень Товариства Прихильників Української Господ. Академії, «Бюлетень Спілки українських інженерів на Словаччині», «Бюлетень Гетьманської Управи» (Берлін), «Бюлетень опозиційної групи Українського Народнього Союзу», «Бюлетень Центрального Виконавчого Комітету Представників Української Еміграції в Ч. С. Р.» (Прага), «Бюлетень Українського Громадського Видавничого Фонду» (Прага), «Бюлетень Українського Пресового Бюра в Ч. С. Р.» (Прага), «Bulletin du Parti Ukrainien S-R à l'étranger» (Прага), «Вартовий (Прага), «Вісти Українського Технічно-Господарського Інституту позаочного навчання в Подєбрадах» (Подєбради), «Вістник Українського Робітничого Університету (Прага), «Bulletin Cesvs» Вістник Української Робітничої Спілки» (Кнютанж), «Вістник Українського Комітету» (Прага), «Вістник Народньої Української Ради» (Прага, число 2), «Вістник УПСР» (Прага), «Вістник Української Громади» (Париж), «Вістник Української Національної Ради в Канаді», «Вісти Союзу Українських Емігрантських Організацій в Ч. С. Р.» (Прага), «Вісти Українського Наукового Інституту в Берліні» (Берлін), «Вояк» (Брюсель), «Вперед» (Прага), «Гедз» (Прага), «Думки Гетьманця», «Єдність» (Брно), «Еней» (Подєбради), «Життя» (Прага, 1924 р.), «Журавлі» (Брно), «Журнал Шкільного Листування» (Подєбради), «За Україну» (Білград), «Змагання» (Прага), «Інформаційний Бюлетень Української Книгозбірні - читальні імені Т. Шевченка» (Прага), «Інформаційний Листок Української Громади в ЧСР» (Прага), «Křivatoukrajinská Pesa (K.U.P.) (Praha) «Книголюб» (Прага), «Колючки» (Варшава), «Лицарі України», «Луна», «Люшня» (Прага), «Молодий Агроном» (Подєбради), «На Відсіч» (Берлін), «На Чужині» (Прага), «Наша Громада» (Подєбради), «Наша Спілка» (Прага, 1925), «Наше Слово» (Париж), «Нове Життя» (Прага), «Новий Віхоть» (Прага), «Le Nouvelles...» (Прага), «Політичний Інформаційний Бюлетень», «Робітничий Голос» (Прага), «Сатирикон» (Прага), «Село» (Подєбради), «Селянська Справа» (Прага), «Січ» (Прага), «Спудей» (Прага), «Трудова Україна» (Прага), «Українська Дійсність» (Прага), «Український Економист» (Подєбради), «Український Капіталіст» (Прага), «Українське Книгознавство», «Українська Кореспонденція» (Прага), «Український

Робітник» (Прага), «Українська пресова служба» (Берлін), «Ukrainjská Korespondence» (Praha), «Ukrainische Kulturberichte» (Berlin), «Ukrainjský Přehled» (Praha), «Ukrainian Press Service» (New York), «Ukrainischer Pressedienst» (Berlin), «Ukrainian Bureau» (Washington), «Ukrainian Bureau» (London), «Чорноморець» (Прага) та чимало ін.

Не меншу цінність має збірка рукописних журналів української молоді, видання яких обіймає часи від 1920 року до останніх років. Є це журнали, що так само виходили писані рукою, друковані на машинці та відбивані на цикльостилі або в літографії. Переважно це дуже рідкі, а подекуди цілком одинокі примірники, кількість накладу яких, починаючи від одного примірника, рідко коли перевищувала десяток — другий, а ще рідше бувало, коли якийсь з тих органів досягав накладу в одну-дві соток. В більшій кількості це органи, що поза збіркою Українського Історичного Кабінету майже ніде вже неможна зустріти, а деякі з них взагалі є одинокими, що тут переховуються.

Щодо характеру і змісту цих журналів то майже виключно є це органи, що їх видавала і заповнювала змістом сама молодь від найменшого віку до старшого, часом при допомозі виховників, керовників чи взагалі педагогічних сил школи або тієї чи іншої організації чи закладу. Є це журнали шкільні, дитячих організацій (клубів, гуртків тощо), притулків, Українського Пласту, як також і поодиноких дітей — видавництв.*)

Газетний відділ.

Газетний відділ, що творить в Українському Історичному Кабінеті самостійну цілість, складається зі збірок газет більшою чи меншою насиченості. Охоплюють вони видання, що характеризують суспільно-національне життя українського народу:

1) *в добу перед світовою війною 1914 року.* Є це в першу чергу органи, що виходили в таких центрах українського життя, як Київ, Львів, Харків, видання думських фракцій у Петербурзі та органи, що виходили по-за Океаном.

На першому місці треба тут відзначити такі органи, як «Рада» (Київ) та «Діло» (Львів), центральні органи укр. суспільно-національн. життя. Далі йдуть такі, як «Громадський Голос» (Львів, р. р. 1907—1912), «Голос Народу» (Львів), «Земля і Воля» (Львів, 1908), «Зоря» (Квоитіба, 1907), «Канадійський Фармер» (Вінніпег, 1908), «Канада» (Вінніпег, 1909—1913), «Коломийське Слово» (Коломия, 1914), «Нове Життя» (1908—1913), «Нове Слово» (Львів, 1912), «Нове Слово» (Львів, 1913), «Народна Воля» (Оліфант, Па, 1911—1912), «Народня Воля» (Скоентон, 1913), «Правда» (Львів, 1909), «Правда» (Женева, 1908), «Праця» (Львів, 1914), «Робітник» (Дет-

*) Огляд цих часописів було подано в праці Арк. Животка п. и «Рукописні часописи української молоді», що вийшла у Львові 1938. р.

ройт, 1914), «Руслан» (Львів, р. р. 1907, 1908, 1909, 1911, 1912, 1913), «Рідна Справа» (Петербург, 1906), «Робочий Народ» (Вінніпег, 1912), «Станіславівські Вісти» (Станіславів, 1912, 1913), «Свобода» (Джерзі Сіти, 1908, 1909, 1912), «Жлопський Параграф» (1909—1910), «Червоний Прапор» (Вінніпег, 1911) та ін.

2) за світової війни р. р. 1914—1917. З органів цього часу відзначимо такі, як «Вістник Визволення України» (Відень), «Діло» (Львів, 1916), «Гайдамаки» (Трентон, 1916), «Народна Воля» (Скрентон, 1916), «Робітник» (Детройт, 1915), «Робітник» (Клівленд, 1916), «Робітниче Слово» (Торонто, 1916), «Робочий Народ» (Вінніпег, 1915), «Свобода» (Відень, 1915), «Свобода» (Джерзі Сіти, 1916), «Слово» (Харків, 1915), «Українське Слово» (Львів, 1916), «Ukrainische Nachrichten» та ін. Крім того таборів видання: «Громадська Думка», «Вільне Слово» та ін.

3) за Української державности (1917—1920 р. р.). Органи цього часу обіймають собою видання в поодиноких українських землях та заокеанських кольоній, охоплюючи, як видання центрального характеру, так довгу низку місцевих.

Подаємо тут деякі з тих, що їх зібрано в Українському Історичному Кабінеті:

«Боротьба» (вих. тижнево, Київ, 1917), «Боротьба» (вих. тижнево, а потім тричі на тиждень, Камянець на Поділля, 1919), «Бюлетень Інформаційного Бюро Народнього Міністерства Шляхів» (вих. щодня, Казятин—Жмеринка, 1919), «Бюлетень Інспекції нац.-культурно-політ. справ, 1919), «Бюлетень Інформаційного Відділу Міністерства Земельних Справ» (1919), «Відродження» (вих. щодня, Київ, 1918), «Вільне Життя» (вих. щодня, Одеса, 1918), «Вільне Слово» (виходить щоденно, Жмеринка, 1918), «Вільна Україна» (вих. щодня, Рівне, 1919), «Вільна Україна» (спеціальний випуск. Рівне, 1919), «Вістник Міністерства Ісповідань У. Н. Р.», «Вістник Головного Комісаріату Уряду У. Н. Р. (Житомир, 1920), «Вістникъ Кубанскаго Краєвого Правительства» (вих. щодня, Сочи, 1920), «Вістник Цивільної Управи (Камянець на Поділля, 1919), «Вістник Української Народньої Республіки» (вих. щодня, з ч. 45 виходить неперіодично, Київ—Камянець на Поділля—Вінниця, 1918, 1919), «Вістник Українського Військового Генерального Комітету» (Київ, 1917), «Вістник Союза Визволення України» (вих. щотижня, Відень, 1917), «Воля» (вих. щотижня, Станіславів, 1919), «Вперед» (вих. тричі на тиждень, Львів, 1918), «Вперед» (вих. щодня, Львів, 1919), «Вперед» (вих. щодня, Львів, 1920), «Гайдамаки» (вих. тижнево, Трентон, 1917, 1918), «Галицький Голос» (вих. раз на тиждень, Камянець на Поділля, 1919), «Голос з над Буга» (вих. раз на тиждень, Сокаль, 1919), «Громада» (вих.

Житомир, 1920), «Громадська Думка» (вих. щодня, Львів, 1920), «Громадський Голос» (вих. раз на тиждень, Коломия, 1919), «Громадське Слово» (Київ, 1920), «День Дитини» (одноднівка, Камянець на Поділля, 1920), «Дзвін» (одноднівка, Львів, 1920), «Дзвін» (вих. щодня, Здолбуново, 1919), «Діло» (Львів, 1917, 1920), «Дніпро» (вих. двічі на тиждень, Херсон, 1918), «Доля» (виходить в міру потреби ввечері, Перемишль, 1918), «Земля і Воля» (вих. щотижня, Львів, 1920), «Золочівське Слово» (вих. двічі на тиждень, Золочів, 1918, 1919), «Козацький Голос» (вих. двічі на тиждень, Камінка Стр., 1919), «Козацька Думка» (1920), «Київські Губерніяльні Вісти» (вих. тричі на тиждень, Київ, 1918), «Комуніст» (америк., 1920), «Комуністичний Світ» (вих. раз на місяць, 1920), «Молодая Украина» (вих. щодня, Одеса, 1918), «Надія України» (вих. щодня, Рівне, 1919), «Народ» (вих. раз на тиждень, а потім щодня, Станіславів, 1919), «Народ» (вих. два рази на тиждень, Ужгород, 1920), «Народ» (вих. раз на тиждень, Нью-Йорк, 1917), «Народне Слово» (вих. раз на тиждень, Пітсбург, Па, 1919, 1920), «Народня Воля» (вих. щодня, Київ, 1917), «Народня Воля» (вих. щодня, Київ, 1919), «Народна Воля» (вих. тричі на тиждень, Скрентон, 1917, 1918, 1919), «Наш Голос» (вих. тижнево, Перемишль, 1919), «Наша Думка» (вих. раз на тиждень, Київ, 1918), «Наша Земля» (вих. раз на тиждень, Чортків, 1918—1919), «Наша Правда» (вих. тричі на тиждень, Штаб Дієвої Армії У. Н. Р., 1920), «Наш Путь» (вих. щодня, Київ, 1918—1919), «Наш Шлях» (вих. щодня, Камянець на Поділля, 1919—1920), «Недѣля» (вих. раз на тиждень, Будапешт, 1919), «Нова Доба» (вих. раз на тиждень, Відень, 1920), «Нова Рада» (вих. щодня, Київ, 1917, 1918, 1919), «Нова Рада» (вих. щодня, Львів, 1919), «Нова Україна» (вих. щодня, Камянець на Поділля, 1919), «Нове Життя» (вих. щодня, Станіславів, 1918, 1919), «Нове Слово» (вих. раз на тиждень, Берлін, 1920), «Новий Час» (Львів, 1919), «Новости» (Львів, 1917), «Останні Новини» (Камянець на Поділля, 1919), «Покутський Вістник» (вих. двічі на тиждень, Коломия, 1918), «Поступ» (вих. двічі на місяць, Таонів, 1920), «Правда» (вих. раз на тиждень, Львів, 1920), «Праця» (вих. двічі на місяць, Відень, 1918), «Республіка» (Станіславів, 1919), «Республіканець» (вих. раз на тиждень, Станіславів, 1919), «Республіканські Вісти» (вих. щодня, Вінниця, 1918), «Робітник» (вих. тричі на тиждень, Харків, 1917), «Робітник» (вих. щодня, Клівленд, Огайо, 1917, 1918, 1919), «Робітнича Газета» (вих. щодня, Київ, 1917, 1918, 1919), «Робітниче Слово» (вих. щотижня, Торонто, 1918), «Робочий Народ» (вих. двічі на тиждень, Вінніпег, 1918), «Руська Правда» (вих. тижнево, Мукачєво, 1919), «Русько-Країнська Правда» (вих. раз на тиждень, Мукачєво, 1919), «Самостійник» (вих. тижнево, Київ, 1918), «Сво щодня, Камянець на Поділля, 1919), «Громада» (вих. щоденно,

бода» (Станіславів, 1919), «Свобода» (вих. тричі на тиждень, Джерзі Сіті, 1917, 1918, 1919, 1920), «Січовий Голос» (вих. раз на тиждень, Коломия, 1918, 1919), «Слово» (вих. щодня, Камянець на Поділля, 1920), «Столичний Голос» (вих. щодня, Київ, 1919), «Станок» (друковано на чайн. бандеролі, Одеса, 1920), «Стрілець» (вих. тижнево, Станіславів, 1919), «Стрілецька Вістка» (Постій у Балті, 1920), «Трибуна» (вих. щодня, Київ, 1919), «Трудова Громада» (вих. щодня, Камянець на Поділля, 1919, 1920), «Трудова Республіка» (Вінниця, 1919), «Україна» (вих. щодня, Вінниця, 1920), «Україна» (вих. щодня, Камянець на Поділля, 1919), «Україна» (Станіславів, 1920), «Україна» (вих. тижнево, Чикаго, 1917, 1920), «Українські Вісти» (вих. щодня, Тернопіль, 1919), «Українська Газета» (Нью-Йорк, 1919), «Українське Гасло» (Проскурів, 1920), «Український Голос» (вих. тижнево, Вінніпег, 1917, 1919, 1920), «Український Козак» (вих. щоденно, Радзивілів, 1919), «Український Прапор» (вих. двічі на тиждень, Відень, 1919, 1920), «Українська Республіка» (Париж, 1920), «Українські Робітничі Вісти» (вих. тричі на тиждень, Вінніпег, 1919, 1920), «Українська Робітнича Газета» (вих. тижнево, Перемишль, 1918), «Український Січовий Стрілець» (вих. раз на тиждень, Київ, 1918), «Українське Слово» (Камянець на Поділля, 1919), «Українське Слово» (вих. щотижня, Рівне—Житомир, 1920), «Українське Слово» (вих. щодня, Станіславів—Камянець на Поділля, 1920), «Українське Слово» (вих. щодня, Львів, 1918), «Українська Ставка» (Київ—Вінниця, 1919), «Український Стрілець» (вих. тричі на тиждень, Камянець на Поділля, 1919), «Український Тижневик» (вих. щотижня, Вінниця—Київ, 1919), «Українські Щоденні Вісти» (вих. щодня, Нью-Йорк, 1920), «Червона Україна» (вих. раз на тиждень, Будапешт, 1919), «Чорноморський Українець» (вих. щодня, Новоросійськ, 1918), «Шлях» (вих. двічі на тиждень, Зальцведель, 1920).

4) *часи від 1920—1939 р. р.*, що обіймають собою видання:

а) Сов. України, з яких в першу чергу такі центральні органи, як «Вісті», «Пролетарська Правда», та низка інших, головним чином, провінціальних видань. Тут же видання, що виходили на українських землях, що входять до складу сов. Росії (Р. С. Ф. С. Р.).

б) Українських земель по-за СССР та українських кольоній в роках 1921—1939.

в) Української еміграції.

Видання зазначенні в двох точках (українських земель по-за СССР, українських кольоній та української еміграції) заступлені в газетних збірках Українського Історичного Кабінету, за роки 1921—1939 виходили помимо українських земель (Галичина, Буковина, Карпатська Україна) та кольоній, зокрема бач-

ванських (Югославія), в таких країнах, як Австрія, Болгарія Італія, Німеччина, б. Чехословаччина, Швейцарія, Франція, Англія, Хина, Манжуко, тощо, як також видання заокеанські (Сполучені Держави, Канада, Аргентина, Бразилія та ін.).

Напрямок, програм і завдання всіх згаданих газетних видань обіймають собою в повній мірі ціле суспільно-національне життя українського народу за вказаний час, як також і охоплюють спеціальні питання в галузях: господарській, релігійно-церковній, педагогічній, спортивій тощо.

Умови, в яких збиралися і поповнювалися всі збірки газетного відділу Українського Історичного Кабінету не були нормальними і мало сприяли, щоби зробити ці збірки повними, але й те, що було протягом десяти років праці зібрано, дає вже чимало матеріалу для студій українського життя, особливо, коли мати на увазі студії українських земель за кордоном. До цього треба додати ще одну цінну рису цього відділу а саме: газети, що виходять закордоном переважно видаються в умовах, які не сприяють творенню редакційних архівів газет. Часто буває так, що по припиненню видання в найближчих часах сама редакція немає у себе збірки своєї газети. Тому Український Історичний Кабінет звертає особливу увагу на те, щоби як найповніше збирати такі видання та відповідно їх переховувати, як для сучасного, так і майбутнього дослідника життя і праці української еміграції.

Як журналісти, так і газети в подавляючій своїй кількості поступають до Українського Історичного Кабінету в дар від поодиноких осіб, організацій та від редакцій.

При цьому подаємо список газет видання останніх трьох років (1937—38), що поступили до Українського Історичного Кабінету від редакцій:

Авангард (Коломия), Америка (Філадельфія), Батьківщина (Львів), Боротьба (Коломия), Вісті (Київ), Віра і Наука (Коломия), Вперед (Торонто), Вперед (Ужгород), Голос (Львів), Гомін Краю, Голос з над Буга (Сокаль), Громадський Голос (Львів), Діло (Львів), Дніпро (Коломия), Дніпро (Філадельфія), Зборівські Вісти (Зборів), Земля і Воля (Ужгород), Зоря (С.-Пауло), Канадійський Ранок (Вінніпер), Канадійській Фармер (Вінніпер) *Kanpatsko-ukrajinská Svoboda* (Прага). Лемко (Нью-Йорк), Народна Воля (Скрентон), Народне Здоровля (Львів), Народне Слово (Пітсбург), Націоналіст (Нью-Йорк), Наш Ккич (Буенос Айрес), Наш Лемко (Львів), Наш Прапор (Львів), Наш Стяг (Чикаго), Неділя (Львів), Нова Зоря (Львів), Нова Пора (Детройт), Нова Свобода (Ужгород-Хуст), Новий Час (Львів), Новий Шлях (Саскатун), Нове Життя (Оліфант, Па), Нове Слово (Львів), Правда (Вінніпер), Праця (Прудентополіс), Рада (Чернівці), Рідне Слово (Р. Керестур), Робітничий Голос (Львів), Руски Новини (Р. Керестур), Самостійність (Чернівці), Свобода (Д. Сіти Н. Й.), Свобода (Львів), Свобода

(Ужгород), Селянські Вісти (Коломия), Січовий Клич (Нью-Йорк), Стяг (Станіславів), Торгівля і Промисл (Львів), Україна (Нью-Йорк), Українські Вісти (Львів), Український Голос (Вінніпег), Український Емігрант (Львів), Український Робітник (Торонто), Український Самостійник (Прага), Українське Слово (Яворів), Українське Слово (Ужгород), Український Шлях (Рихнов б. Яблон.), Український Хлібороб (Куритіба), Хлібороб (Куритіба - Бразил.), Час (Чернівці), Як на Долоні (Львів) та ін.

Крім того — поступлення видань тих же років від поодиноких осіб: — «Волинське Слово» (Луцьке), «Вістник» (Пітсбург), «Українське Слово» (Париж).

Газети сов. України заступлені в Українському Історичному Кабінеті помімо вказаних вище «Вістей» більшою кількістю центральними і провінціями органами до 1935 р.

Україніка.

Окреме місце серед матеріалів Українського Історичного Кабінету займають збірки україніки — чужеземних видань та праць чужонаціональних авторів. Обіймають вони, як видання книжного (в тому числі брошури), так журнальн. і газетного типу. На можливо повніше зібрання цих видань Українським Історичним Кабінетом звертається особливу увагу. Протягом часу праці Українського Історичного Кабінету пощастило створити вже поважну збірку цих видань, до якої входять, як старші видання, так новіші. Між старшими виданнями зустрічаються тут видання, що сягають кінця XVIII ст., з яких між іншим варто згадати *Decretum Tripartitum . . . Regni Ungariae*, переходять через XIX стол., як напр., польський часопис *»Przijaściel Domowy«* з років 1850—1853, що містить на своїх сторінках чимало матеріалу з української історії на етнографії, *Dodatek tygodniowy przy gazecie Lwówskiej»* (1858-60) та ін. В більш. кільк. заступл. видання за світової війни та за пізніші часи. Є це самостійні видання загальноінформаційного, а подекуди наукового характеру та відгуки на українське життя і події на сторінках преси в формі статей та більших чи менших заміток.

Подібно до інших збірок Українського Історичного Кабінету, збірка україніки так само, як кількістю, так і своїм змістом, потребує окремого огляду. На цьому місці подаємо лише деякі імена тих наукових та публіцистичних сил з чужинців, які в такій чи іншій формі подали свої праці на теми історії українського краю та життя українського народу за останні часи. Були це:

S. Bankáló, J. Bidlo, Bidermann, R. Bondioli, A. Brawer, K. Бочкарева, V. Čejchan, M. Cerný, J. Esich, E. Evain, L. François, Francesco Taddei, M. Gastone, K. Guenther, S. Goldelman, V. Charvat, M. Handelsman, M. Hildebrandt, Enrico Insa-

bato, K. Kadlec, L. Kuba, П. Красний, Lauro Mainardi, И. Лаппо, René Martel, J. Máchal, С. Mikułowska, А. Марголин, В. Мякотин, J. Nečas, М. Павлович, В. Саханев, J. Rypka, W. Scott, Henri Séret, Jan Slavík, Hessel Tiltmann, Tsouloukidze, V. Tobolka, Roger Tisserand, L. Wasilewski, F. Wertheimer, Ив. Шишманов, Jar. Vozka, O. Zemek та багато інших.

Довгу низку уявляють з себе періодичні видання (журнали, газети), на сторінках яких появилися матеріяли з українського життя, побуту українського народу, подій на українських землях тощо. Досить тут згадати бодай деякі органи, зібрані Українським Історичним Кабінетом, що в більшій чи меншій мірі відгукувалися на українське життя протягом останніх двох-трьох десятиліт. Є це органи: німецькі, французькі, англійські, італійські, бельгійські, американські, канадійські, чеські, словацькі, хорватські, словінські, болгарські, російські, польські, білоруські, турецькі та ін. у відповідних мовах. Зокрема відзначаємо тут, напр., такі як:

Журнали: Akademie, Praha, 1914—15; Antievropa, Roma, 1932; Aufruf, Praha; Bulletin confederation of student Renaissance Movements in Czechoslovakia, 1924; Былое; The New Canadian, 1930; Le Correspondant, Paris, 1930, 1932; Deutsche Medizinische Wochenschr.; Eastern Europe, Paris, 1919; L'Europa Oriental, Roma; La Femme Slave, Prague; Głos Prawdy, Warszawa, 1927; Głos Wołyński, Łuck, 1922; Germanoslawica, 1931—1932; House of Commons Debates, Ottawa, 1931; Казачий Путь, Прага; Кампань, М. Ostrava, 1930; Krytyka, Kraków, 1910—1911; Летопись Революции; Libra Illustré, Bruxelles, 1933; Lidská Práva, Praha, 1930; Myśl, 1928; Myśl socjalistyczna, Kraków, 1907—1908; Le Monde Slave, Paris; Musica, Roma; Musical America, 1920; Muzeum, Lwów, 1909; Národopisný Věstník, Praha; Národnostní Obzor, Praha; La Nervie, Bruxelles; Nová Svoboda, Praha; Pestré Květy, Praha; Pestrý Týden, Praha; Право; Przedswit, 1908—1912; Przegląd Wołyński, Łuck; Přítomnost, Praha; Polska Wschodnia, Kraków, 1931; Reflektor, Praha; Res Publica, Bruxelles; La Revue de Paris; Scott's, New York, 1929; Soviet Russia, Today, 1928; Slovanská Revue, Praha; Slovanský Přehled, Praha; Sociologická Revue, Brno; Le Soir Illustré, Bruxelles, 1939; The Slavonic Review; Sprawy Narodowościowe, Warszawa; Славянство, СПб, 1911; Славянскій Мір, С.-Петербург, 1910; Славянская книга, Прага; Северный Кавказ; Соціаліст-Революціонер; Świat, Warszawa; Tout, Avers; Trn, Praha; Tribuna, 1906, 1907; Tvorba, Praha, 1928, 1930; Tribuna, 1906/7; Věstník domoviny zahraničních Čechoslováků, Praha, 1936; Wschód, Warszawa; Вестник Европы, 1888; Życie Wołyńia, Łuck, 1924; Жизнь Национальностей; Zemia Wołyńska, Łuck; Знамя России, Прага, 1934; Żół-

niierz Rewolucji, Warszawa, 1931; Časopis Národního Musea, Praha; Česká Mysl, Praha; Die Woche, Berlin, 1918; Vecinii Nostri, Bucuresti, 1921 та ін.

Газети:

Бельгійські: L'Avenir, La Dernière Heure, Journal de Bruges, Journal de Liégué, Journal du Canton de Ciney, Gazette de Charleroi, La Gazette, Gazette de Centre, Les Nouvelles, Le Wallon, Le Pouppe, La Province, La Soir та ін.

Болгарські: La Bulgarie, Женски Глась, Литературенъ Глась, Македонія;

Канадійські: Free Press Evening Bulletin;

Литовські: Lietuvos Apžvalga — Littauische Rundschau.

Люксембург: Luxemburger Wort.

Німецькі: Fremdenblatt (Wien, 1916); Neue Freie Presse (Wien, 1914); Die Neue Zeit (Stanislaw, 1919); Der Neue Tag (Prag); Reichspost (Wien); Völkischer Beobachter (Berlin); Wiener Stimmen.

Польські: Czerwona gazeta (Budapest, 1919); Czas (Kraków), Dziennik Cieszyński (1913); Dziennik Kijowski; Gazeta Poznania (1911) Goniec Czesłochowski (1920); Ilustrowany Kurijer Codzienny; Kurijer Lwowski (1916—17); Kurijer Warszawski, Kurijer Czesłochowski (1921); Naprzód (1920); Trybuna Robotnicza (1924); Chwila, Znicz (Stan, 1919), Dzień (Lwów, 1919-20),

Російські: Возрождение, Дни, Киевлянин, Накануне, Одесский Листок, Парижский Вестник, Руль та ін.

Румунські: Calendarul, Cuvântul, Curentul, L'indépendance Roumaine, Ordinea, Ordinea Novâ, Universul, Tschernowitzzer Allgemeine Zeitung.

Французькі: Excelsior, L'ère Nouvelle, Le Journal, Le Matin Polonia, Le Populaire, Le Quotidien.

Чеські: A-Zet, České Slovo, Večerník Českého Slova, Českoslov. Republika, Hlas Východu, Lidové Noviny, Lidové Listy, Národní Listy, Národní Politika, Ostravský Kraj (1915), Právo Lidu, Večerník Práva Lidu, Podkarpatské Hlasy, Říšská Stráž, Samostatnost, Venkov — та довга низка інших, як центральних, так провінційальних.

Швейцарські: La Travail, La Tribune de Genève.

Югословянські: Jutro, Obzor (Загреб); Родничко Зединство. Slovenec.

Крім вказаних — низка газет малярських, турецьких, американських тощо.

Зрештою різного роду чужоземні збірники, альманахи, календарі тощо, які так само відбивали на своїх сторінках в тій чи іншій формі українське життя (статті, переклади, образки тощо).

Збірка українки створилася завдяки глибокому розумінню її ваги і значіння при студіях українського життя, поодинокими

представниками українського суспільства та організаціями за кордоном, що щиро відгукнулися своїми вкладками та дарами.

Обміночний фонд.

В кожній архівно-бібліотечній установі поважну роль відіграє в її праці обміночний фонд, при допомозі якого провадиться поповнення збірок. Український Історичний Кабінет вже з самого початку своєї діяльності звернув увагу на створення такого фонду з повторних примірників, що до нього поступають. За цілий час праці, таким чином, пощастило створити в Кабінеті поважний своєю кількістю і змістом окремий відділ. Обіймає він збірки книг, брошур, збірників та періодичних видань журнального й газетного типу. До цьогож відділу належать повторні примірники з основного документального відділу, як напр., різного роду відозви, програми, запрошення, заклики, фотографії, плякати тощо. Метою створення цього відділу, як тобуло зазначено, є обміночна акція з іншими установами архівно-бібліотечного характеру та окремими особами, яку Український Історичний Кабінет розпочав і провадить її наскільки дозволяють технічні можливості. Перешкодою до ширшого розгорнення обміночної акції був брак технічних сил, яких потребує цей відділ з огляду на його поважний зріст. За останні роки зріст цей вилився в такі приблизні числові данні, як напр.:

1. Книг, брошур, збірників — зібрано було коло 2.000 різних назв.
2. Журналів — до трьох тисяч чисел різних назв.
3. Особливо багато газет, що нараховують кілька соток річників і досягають десятків тисяч чисел.

За часом видання обміночний матеріал сягає ще минулого століття, поступово збільшуючись за пізніші роки.

Рух матеріалів за десять років і стан на кінець 1939 року.

Рух поступлень всіх матеріалів за цілий час діяльності Українського Історичного Кабінету найліпше вказує таблиця за роками:

І. Документи :

1930 рік	поступило	43 аркушів
1931 „	„	7.070 „
1932 „	„	61.863 „
1933 „	„	2.488 „
1934 „	„	7.579 „
1935 „	„	3.860 „
1936 „	„	11.307 „
1937 „	„	17.578 „
1938 „	„	20.529 „
1939 „	„	79.098 „

Разом на кінець 1939 року . . . . 211.415 аркуш.

З цього куплено у різних осіб — 7.804 арк. (3,6%).

II. Книги, брошури, збірники:

рік	поступило	томів
1930	210	„
1931	641	„
1932	11.271	„
1933	1.710	„
1934	392	„
1935	211	„
1936	201	„
1937	238	„
1938	1.680	„
1939	3.183	„

Разом на кінець 1939 року . . . . . 19.947 томів.

З цієї кількості киплено — 2.010 томів (9,9%).

III. Журнали:

рік	поступило	чисел
1930	694	„
1931	2.059	„
1932	4.354	„
1933	2.881	„
1934	1.905	„
1935	1.322	„
1936	591	„
1937	986	„
1938	890	„
1939	1.999	„

Разом — 1.705 річників . . . . . 17.591 чисел

З них куплено — 251 чисел (1,4%).

IV. Газети:

рік	поступило	чисел
1930	1.832	„
1931	9.714	„
1932	40.810	„
1933	16.638	„
1934	3.686	„
1935	5.600	„
1936	3.653	„
1937	25.546	„
1938	44.722	„
1939	4.475	„

Разом — 1.151 річників, в яких . . . . . 156.676 чисел

З того було куплено 21.094 чисел (18,07%).

Праця з матеріялами Студії.

Спосіб **Увесь** шойно зазначений матеріял **розміщено** в Українському Історичному Кабінеті в семи кімнатах, з яких **під** книгозбірню відведено велику залю.

Решта в останніх кімнатах, в яких переховується, як основні фонди, так і обмінний. *Документи* — переховуються в спеціально виготовлених впорядкових скриньках (кардон) та в теках, укладених до шафів в порядку поступлення.

Збільшення поступлень поставило перед Українським Історичним Кабінетом справу заведення стелажного устаткування в формі спеціальних відділів з полицями, що замінили б шафи.

Після поступлення матеріялів одним із своїх завдань Українській Історичній Кабінет ставить усунення всього, що шкідливо могло б відбитися на збереженню документів. Це значить в першу чергу — позбавлення документів від різного роду металових прикріплювачів, як булавки, т. зв. «жабки», прошивачі, тощо. Часто буває, що документи поступають в пачках в згорнутому вигляді і перевязаними тоншим чи грубшим мотузком. В такому випадку завданням Українського Історичного Кабінету є усунути перевязку, що спричинюється до пошкодження через тертя і належно виправити поступлений матеріял, вклавши його до відповідних тек.

Не менш важливим своїм завданням ставить Український Історичний Кабінет фіксацію (консервування) документів. В матеріялах, що переховуються в Українському Історичному Кабінеті, як також, що наново поступають до нього, чимало є документів, писаних звичайним чи хемичним олівцем та атраментом гіршої якості (особливо документи часів 1919—20 р. р.), що підлягають вицвітанню, як також вже частково витерті. Зберігти всі ці документи, бодай, в такому стані, в якому вони до Українського Історич. Кабінету поступили, стоїть перед ним, як одно із невідкладних і головніших завдань, до виконання якого і приступлено, як до чергової архівної праці Кабінету. Звичайно, що маються тут на увазі документи, здані до Українського Історичного Кабінету в формі, приступній до них (серед них дар і переховування) або куплені ним. Інша справа з матеріялами, зданими на переховання в опечатаному вигляді або на умовах, що забезпечують за ними недоторканність протягом точно встановленого умовою часу. В таких випадках говорити про фіксацію не доводиться. Залишаються в тому вигляді, в якому були здані власником чи його заступником.

Всі документи, безпосередньо по здачі їх, реєструються в інвентарній книзі з коротким їх описом. Поступово, залежно від технічних умов і сил, провадиться після того класифікація документів за добою їх походження та ширший опис.

Так само до інвентарної книги записуються поступлення і депозитних фондів з вказівкою на умови їх передачі та на добу їх переховування. В разі депозитний фонд здається приступним для наукового користування, подається при запису його до інвентарної книги також і короткий опис зданих документів.

Книгозбірня, що обіймає собою, як то було вже зазначено — книги, брошури, збірники та періодику журнального типу, має окреме приміщення у великій залі з відповідним для потреб книгозбірні устаткуванням. Поодинокі відділи книгозбірні, що носять імя тієї чи іншої особи займають тут окремо визначене місце.

Весь матеріал, що поступає до книгозбірні зараз же записується до інвентарної книги, після чого поступає до запису на картки до карткового каталогу. Картковий каталог складається з двох частин: альфавітний і систематичний. Альфавітний каталог в свою чергу поділяється на каталог: 1) книг, брошур, збірників і 2) періодичних видань (журнали), що розпреділяються за назвами того чи іншого видання.

З огляду на те, що при поступленні дуже багато буває видань розбитих, попсованих і старшого часу, Українським Історичним Кабінетом, в міру можливости, звертається увагу на оправу книг, брошур, як також поодиноких річників журналів.

Газети і праця з ними.

Як для книгозбірні, так і для газетного відділу Український Історичний Кабінет дбає про забезпечення відповідним устаткуванням з тим, щоби яко-мога зберігти поодинокі видання (річники і розпорошені числа). Після поступлення матеріалів газетного характеру, в першу чергу провадиться його розробка та клясифікація за річниками і назвами видань. Розібраний так матеріал поступає до поодиноких тек, зроблених з товщого кардону, що повнюють, в разі браку чисел, з нових поступлень. Комплекти річників поступають до оправи.

Як в праці з документами, так і з газетним матеріалом та журналами, доводиться зустрічатися з виданнями, що потребують фіксації. Є це в першу чергу рукописні видання, а також, що головно трапляється серед газет, поодинокі примірники чисел, втерті і тяжкі, через те, для читання. Такі числа газет окремо відбираються і поступово приводяться до стану, в якому можна їх додати до того чи іншого річника чи збірки.

Український Історичний Кабінет і українське суспільство.

Щирий відгук українського суспільства на початках праці Українського Історичного Кабінету, на який було вже вказано, не тільки не зменшувався протягом цілого часу його діяльності, але ще з біль-

шою виразністю збільшувався. Допомога і довіря — це те, в чому виявився тісніший зв'язок між Українським Історичним Кабінетом і українським суспільством через його поодиноких представників та організацій і установ. Свідчать про це вже хоч би наведе-ті тут числові данні руху матеріялів, що невинно поступають до Українського Історичного Кабінету з різних сторін. Таке становище до діяльності Українського Історичного Кабінету з боку українського суспільства, зобов'язувало У. І. К., в свою чергу, до регулярної інформації його про свою працю і про рух поступлень матеріялів, як також про спосіб їх переховування. Провадилося це в різних формах, починаючи від інформаційних оглядів на сторінках преси і кінчаючи спільними нарадами. Протягом цілого часу діяльності Українського Історичного Кабінету таких інформаційних оглядів ним публіковано 12 та декілька дрібніших заміток, а то в таких органах, як «Діло», «Новий Час», «Час», «Український Тиждень» та ін.

Що року, також, подавано було окремі інформаційні огляди Товариству Охорони українських історичних памяток та іншим установам і організаціям, як в писемній формі, так на засіданнях, річних зборах, нарадах, безпосередньо через свого представника.

Зрештою, детальне справоздання про діяльність Українського Історичного Кабінету, було подано представникам українського суспільства, організацій та установ і високих шкіл, на спеціальному зібранні, що відбулося з нагоди пяти років праці. Тодіж було переведено огляд всіх збірок та ознайомлено зі станом і способом переховування матеріялів.

Як наслідок такого зв'язку між діяльністю Українського Історичного Кабінету і суспільством, були з одного боку відгуки на сторінках преси, а з другого — відповідні постанови організацій, як також оцінка діяльності У. І. К. поважними представниками українського суспільства і українського наукового життя. Досить на цьому місці згадати, хоч би, вислів глибокого задоволення в оцінці діяльності Українського Історичного Кабінету ректором Українського Університету проф. О. Колесою, на зборах з нагоди пяти років праці. Тодіж, на сторінках журналу «Наша Культура», появилася спеціальна стаття професора (пізніш ректора Українського Університету) О. Мицюка, в який подано ширший огляд та зроблено оцінку діяльності такими словами:

«З глибоким задоволенням в день пятиліття я переглядав організацію Кабінету, його збірки. Й не тільки я, але й останні гості-українці і чехи... присутні українські громадяне достаточ-но оцінили значіння Кабінету»... («Наша Культура» № 1 1937 року).

Зрештою прихильну оцінку діяльності не раз давало Товариство Охорони українських історичних памяток, виносячи на

своїх Загальних Зборах, на яких присвячувано було поважну увагу справі постановки охорони пам'яток, постанови з висловом подяки Українському Історичному Кабінету та його працівникам.

Відвідини.

Крім щойно згаданого зв'язку Українського Історичного Кабінету з українським суспільством, не менше значіння мають відвідини Кабінету, під час яких даються інформації та провадиться огляд збірок. Бувають ці відвідини, як індивідуального, так і колективного характеру. Індивідуальні відвідини відбуваються, як з метою інформативною, так наукових студій. Крім українців, протягом цілого часу діяльності Українського Історичного Кабінету, серед відвідувачів було також чимало чужинців, з яких дехто провадив довший чи коротший час свої студії, використовуючи книгозбірню та пресові збірки.

За останніх п'ять років, коли провадилася точна реєстрація відвідувачів, відбулося 1.408 відвідин, з яких 22% припадає на чужинців, в першу чергу представників чеського суспільства, після яких йдуть американські гості, німці, росіяни тощо. Зокрема з чужинців, які відвідували Український Історичний Кабінет з інформативною метою і з метою наукових студій був згаданий вже професор Колумбійського Університету в Нью-Йорку G. Robinson. Крім того відвідали Кабінет такі гості, як J. Aktinen-Karsikko (Фінляндія), Dr. Augsburg, prof. Busch (Berlin), Dr. F. Havelka, R. Kerner (univ. of California), Svečko Kibin (Загреб) Enk Kong (Oslo), L. Kuba, prof. M. Murko, Otila Malá, Dr. Spehr, W. Sharp, M. Sharp (Boston), N. Strelsky (N. York), та багато інших, що довший чи коротший час студіювали.

Зрештою, колективні відвідини (екскурсії). Відбулося їх три, з яких дві чеських і одна українська, а саме:

- 1) екскурсія чеської гімназії (Прага XII).
- 2) Archivní Společnosti,
- 3) української гімназії в Модржанах.

Під час цих відвідин відбувався огляд матеріалів, що переходять та спосіб їх переходування, в супроводі з ширшими викладами щодо історії їх походження, як також щодо значіння і потреби збирання і охорони історичних пам'яток свого народу.

Студії.

Із вказаних відвідин Українського Історичного Кабінету, головна і переважна кількість їх припадає на відвідини з метою наукових студій. Протягом останніх п'яти років провадилася реєстрація матеріалів, що видавалися відвідувачам для їх праці. Це дало образ, над чим, протягом цього часу, відвідувачі Українського Історичного Кабінету працювали, які питання і в якій мірі їх цікавили. Переважно при студіях використовувано книгозбірню і пресові збірки:

Преса.

На першому місці стоїть преса, що виходила на українських землях від р. р. 1920—22 до останніх часів. Вимоги її були в 51%. На другому місці — преса еміграційна — 18,7% вимог, далі йде преса часів українського державного життя — 11,7%, преса минулого століття — 10,7% вимог, серед яких частіше такі журнали, як «Правда» (Львів), ЛНВ., «Кіев. Стар.», «Зоря». Найменше було вимог преси, що виходила перед світовою війною і за час світової війни, вимоги якої були в 4,2% і 4,1%. («Укр. Ж.», Укр. Хата» та ін.).

Книги, брошури, збірники, альманахи.

Інший образ дають студії, при яких використовувалися книги, брошури, збірники тощо. Найліпше можна бачити це з такої таблички:

1. *Українська Історія* — 34,8%. На першому місці стоять тут праці М. Грушевського, що складають головну частину вимог відвідувачів. Далі йдуть «Пам'ятники», матеріали української революції П. Христюка, праці О. Мицюка («Нариси з соц. історії П. Русси»), Д. Дорошенка, І. Кондратовича, Яворського та ін.

2. *Спомини* — 15,5%, з яких на першому місці були спомини О. Лотоцького, Є. Чикаленка, Д. Дорошенка, а далі А. Волошина, М. Галагана, С. Русової, Н. Григорієва, Довнар-Запольського та ін.

3. *Історія української літератури, історія укр. культури, мистецтва, критика* — 13,6%.

Головним чином вимоги С. Єфремова, В. Коряка, М. Возняка та ін.

4. *Публіцистика (політика)* — 12,1%. На першому місці праці М. Драгоманова та Д. Донцова, далі М. Шаповала, Ю. Липи («Призначення України»), Равича-Черкавського, С. Шелухина, В. Винниченка та ін. зокрема, вимоги на програми, статuti, відчити зїздів, тощо.

5. *Бібліографія* — 9,5%.

6. *Збірники, Записки, Календарі, Альманахи* — 5,1%, серед яких на першому місці за вимогами стоять Записки Наукового Товариства ім. Шевченка, Наукові Збірники, а далі календарі, як напр., календар «Червоної Калини» та ін. і зрештою альманахи, зокрема Карпатської України (П. Р.).

7. Решта — 9,4% припадають на вимоги книг з статистики, етнографії, права, історії української журналістики, політ. географії, соціології та зрештою кілька вимог на діточу літературу.

Документи. Користування документами в Українському Історичному Кабінеті вимагає окремого на те дозволу. Потреби мусять бути точно удоводнені необхідністю. Видаються для кори-

стування лише у виняткових випадках, що неминуче потребують студії, і то головним чином, що торкаються старших часів. Протягом цілого часу діяльності Українського Історичного Кабінету таких випадків було лише декілька. Використовувалися документальні матеріали в цих випадках, головним чином, друкованого характеру (відозви, накази тощо) з часів передреволюційних та української державности в р. р. 1919—1920.

Умови користування матеріалами У. І. К.

Для студій і користування матеріалами Українського Історичного Кабінету встановлено такі правила:

1. Користування матеріалами книгозбірні, пресового і документального відділів допускається лише для наукових студій.
2. Матеріали видаються лише особам, що мають легітимацію, видану Українським Історичним Кабінетом на право студіювати і використовувати матеріали У. І. К.
3. Особа, яка хоче користуватися матеріалами Українського Історичного Кабінету мусить подати на імя Дирекції заяву, в якій мусить бути точно зазначено: а) Імя і прізвище, б) точна адреса, в) фах і г) тема студій.
4. Користування матеріалами допускається в спеціальній кімнаті для студій.
5. Жадні помітки на сторінках, випозичених для студій матеріалів, не допускаються і караються позбавленням відвідувача права на користування.
6. При використуванню документальних фондів мусить бути подана окрема заява кожного разу з точною вказівкою на тему праці і матеріали, що їх відвідувач потребує.
7. Випозичені для студій матеріали видаються не раніш, як на другий день по замовленню і можуть залишатися в кімнаті для студій не довше тижня, після чого відвідувач мусить відновити замовлення.

Правне становище. Помешкання і обслуґа Українського Історичного Кабінету.

З місяця січня 1939 року Український Історичний Кабінет перейшов до ведення Міністерства Внутрішніх Справ та перенісся із Тосканського паляцу, в якому перед тим був, до іншого помешкання в Празі-Градчани (IV), вул. Лоретанська 6, де і займає, як то вже було згадано, сім більших і менших кімнат, з яких під книгозбірню відведено велику залу.

Правне становище залишається таким же, як було в попередніх роках праці Кабінету, а саме: Український Історичний Кабінет існує і провадить свою працю на підставі спеціального самостійного регуляміну, безпосередньо підлягаючи Архіву Міністерства Внутрішніх Справ на чолі з Міністерським Радником

Проф. Д-ром Яр. Прокешем (б. професором Українського Високого Педагогічного Інституту в Празі). Техничну працю і керування нею провадить Керівник Українського Історичного Кабінету — українець походженням і член українського суспільства. З метою заступлення інтересів українського суспільства та зв'язку з ним, при Українському Історичному Кабінеті існує архівно-бібліотечна комісія з визначніших представників українського суспільства.

Закінчуючи десятий рік своєї діяльності, Український Історичний Кабінет з почуттям глибокої пошани і вдячності згадує тих, хто поклав свої сили і енергію при його заснуванні і при перших кроках його праці, а то в першу чергу св. пам'яті Д-ра Михайла Обідного та тих, хто моральною підтримкою і допомогою спричинився розвитку його, а то св. пам'яті проф. Сергія Шелухина, Доц. О. Бочковського, академіка проф. Степана Смаль-Стоцького, С. Черкесенка і зрештою тих, пам'ятки невтомної праці і творчості кого увійшли, як складова частина до збірок Українського Історичного Кабінету — св. пам'яті Д-ра Микиту Шаповала, проф. Вячеслава Липинського, Юрія Дарягана, С. Русову та ін.

Зокрема належить на цьому місці глибока подяка представникам чеського суспільства, які щиро відгукнулися і підтримали розвиток праці Кабінету, а то в першу чергу проф. Д-ру Яну Славіку, як також Д-ру А. Фрїнту, Д-ру І. Вольфу та ін.

Український Історичний Кабінет вступає в друге десятиріччя своєї праці. Складаючи щиро подяку всьому українському суспільству та поодиноким його представникам за поміч і довіря, Український Історичний Кабінет переконаний, що в майбутньому ця співпраця не тільки не ослабне, але ще більш зміцниться в реальній праці при так глибокому розумінню і допомозі їй з боку чеської влади і суспільства, цінність якої для українського життя і науки і вдячність за яку знайдуть своє відповідне місце в історії чесько-українських взаємин.

Преса Карпатської України.

І. Доба Австро-Угорської державности. (1856—1919.)

1. Газета для народних учителівъ — еженедельное изд. Будапешть. 1868—1873. [Вид. Мад. Мін. Осв. при час. *Naptanitok Lapia*].

2. Карпатъ — Обществ., церк., наук., литер. и економ. газета. Орган епархіального правительства и Общества св. Василія В. Выходить тижнево. Изд. и отвѣчат. ред. Николай Ю. Гомичковъ. Унгарь, 1873—1886. [Перше число з 20. VI. (2. VII.) 1873].

3. Листокъ — Духовно-лит. журнал. Отвѣт. ред. Евг. Фенцикъ. Вых. 1-го и 15-го числа каждого мѣсяца, въ объемѣ одного печат. листа. Унгар. 1885—1903. [Ред. аж до смерти (5. XII. 1903) — Е. Фенцикъ. По його смерти вийшло одно число за ред. А. Волошина. Р. 1903 мав всього 25 передплатників].

Додаток до Листка — з р. 1891.

* 4. Наука — Духовна и поучительна газета для угроруського народа. Вых. разъ на два тиждни — тижнево — разъ в мѣсяцъ и то 15-го дня каждого мѣсяца [1912—1914] тижнева почит. новинка для угро-руського народу (1918—1919), (1920—1922). Ред. Ю. Чучка — Августин Волошин — о. Виктор Желтвай — В. Гаджега. 41, 5 × 29 (1906), 27 × 19., (1912), 23 × 15, 5 (1914). Унгар. 1897—1914., 1918—22. [Разом з часоп. вих. як додатки: «Слово Божіе» — вибір церк. проповідей (1904—1905) та «Почительное Чтеніе», що вих. щомісяця книжечками. На початку часоп. вих. як газета, з р. 1912 — журнальчик, ілюстрований. З почат. світ. війни припинено. Відновлено — 5. VI. 1918. за ред. А. Волошина. З 1. I. 1919 р. змінено назву на «Руська Країна», якої вийшло 20 чис. З ч. 21 (17. IX) повернено стару назву, що залишилася до 1922 р. коли почала виходити «Свобода»].

Село — ілюстр. прилога до «Науки», 1907.

* Недѣля — Почит. господар. газета для угро-руського народа. Ред. М. Врбель-Иванъ Газда. Вых. каждого тиждня, 29 × 21, ст. 16. Будапешть. 1897—1918. [Ілюстр. вид. мад. час. »*Neplar*«. З р. 1916. вих. лат. р. 1918 перестала виходити].

6. Свѣтъ — Лит. газета. Изд. О-во св. Василія В. Отвѣтст. ред. Юрій Игнатенко — Кирилль А. Сабовъ. Вых. еженедельно. Унгарь. 1867—1871.

5. [Nase Otecsestvo] — [ред. о. Эмилиан Сухій. Пряшев. 1916—19].

7. Свѣтъ новый — Новый свѣтъ — Лит. обществ. и церковная газета. Изд. О-во св. Василія В. Ред. Виктор Гебей. Вых. еженедѣльно. Унгварь. 1871—1872.

8. Свѣтло — листок для угро-руських добрых дѣтей. Ред. Ф. Скиба о чина св. ВВ. 1916. [місячник. Унгвар. В. Ігнатіенко вказує поч. вид. р. 1913?].

8а. [Слово Божіе] — ежемѣс. журн. Ред. о. Петр Гебей [пізніш епископ]. Ужгород [див. «Наука»].

9. Сова — Сатир.-лит. журнал. Вых. два раза въ мѣс. Изд. А. Рѣпаевъ. Ред. В. Кимакъ-Кирилль А. Сабовъ. Унгварь. 1871. [Вийшло пять чисел].

10. Учитель — Педаг. журн. Изд.-ред. А. Рѣпаевъ. Вых. 4 раза въ мѣс. Унгвар. 1867. [Вийшло 26 чисел].

11. Церковный Вѣстникъ — [Вид. і ред. І. Раковський. Перше число вийшло 10. (22.) VII. 1858. Вийшло 10 чисел].

12. Церковная газета — (Изд. О-во св. Стефана. Ред. И. Раковський. Будин. 1856—1858).

13. »Göögök Katholikus Szemle« [ред. В. Каминський. Унгвар. Основ. Тов. св. Вас. В. Вих. тижнево. 1899—1918].

14. »Kárpát Lapok« [газ. гр.-кат. Ред. В. Романецъ. Унгвар. 1895—1903].

15. »Kelet« — [Основ. Ю. Дрогобецьким р. 1888. З року 1892 ред. К. Невицький. Напрям «Свѣту» або «Карпат». Року 1897 підпор. кат. народ. партіі].

16. »Felvidéki Sion« — [Вид.-осн. Др. А. Микита. Унгвар. 1899—1902. орган богословський].

II. „Руська Країна“.

Руська Країна [Ужгород. 1919]. [Вих. з 1. I., як продовж. «Науки». Тижнева. З ч. 21. дня 17. IX. перебрав ред. А. Волошин і повернув стару назву «Наука»].

* 2. Руська Правда — Політична тижньова газета. Урядові звіщання Русько-Країнського Комисарства. Вых. кождо суботи. 42 × 29. Мукачево. 1919. [Вих. з поч. квітня. Місце вид.: ч. ч. 1—4 (Мукачево), ч. 5 — має помітку — Будапешт зі старою адресою ред. Ред. не названий. Дня 28. VI. замінено назву на «Русько-Країнська Правда»].

* 3. Русько-Країнська Правда — просв.-політ. тижнева газета. Урядові Звіщання Русько-Країнського Комисарства. [Ред. незазначен]. Вих. кождо суботи; 42 × 29. Мукачево. 1919.

4. «Karpat» — [перед тим «Gör. Kath. Szemle». Ред. Ю. Гаджега. Унгвар. 1919].

III. Доба Чехо-Словацької Республіки (1919—1938).

А. Суспільно-політичні органи:

* 1. Вперед — Орган Подкарпато-русько́ незалежимо́ (1922) Соціал-Демократично́ Парті́в — Орган Соц.-Дем. П. Р. (1926) — Орган Чсл. Соц.-Дем Роб. Парті́ П. Р. — Власт. і вид.: Екзекутива Чсл. соц.-дем. п. П. Р. Одвѣч. ред. Ст. Клочурак — Відпов. ред. Дм. Німчук. Вых. раз в тижднѣ — Вых. кожн. 1 і 15 дня в міс. 46,5×31 (1922); 47×31,5 (1926); 31×23,5 (1926); 47×31,5 (1938); Ужгород 1922—1938. (Гасла: «Пролетарѣ всѣх народо́в соединяйтеся» — «Пролетарі всѣх народів єдналийтеся» — «Борітеся — Поборете!»).

* 2. Голос Життя — Сусп.-політ. і літер. журн. — Офіц. орг. Союзу працюючого сел. — СПС (1932). За вид. і ред. відп. А. Мондокова. — За вид-во відп. Мондокова, за ред. І. Белега. Вых. кожного місяця; 31×24; Ужгород. 1929—1938. [адреса ред.: Мукачево]. [перестав вих. у жовтні?].

2а. [Дневник — ред. Др. С. В. Анталовській. Вых. три рази в недѣлю. Прага. 1935].

* 3. До перемоги — Сусп.-госп. та літер.-крит. місячник. Власн. і відп. ред. Ю. Ревай — Власн., видавець і відп. ред. Ю. Ревай. Вых. 10. кожн. м., 24×16; ст. 16—24; Ужгород. 1935—1936.

* 4. Живая Мысль — Карпаторус. ж. політ. и культ. Ред. колегія. За ред. отвѣч. В. В. Анталовській. Изд. И. Андрашко. — zodpov. red. a vyd. JUC. J. Andraško; Вых. [неперіод.]; 24×16; Прага-(Ужгор.). 1932—1935.

* 5. Земледѣльска Политика — Офіц. орг. Респ. Земледѣл. Парті́ на П. Р. Изд.: «Чешско-Морав. печатни завед. в Прагѣ — «Новина»; Отвѣт. ред. І. Е. Лоскот — В. Татинец. [Період. незазн.]; 47×31. Мукач.-Ужгор. 1927-1938. [Продовж. «Карпаторус. Вѣстника» (1921—26). Р. р. вид. означено від вих. «К. В.» Вых. тижнево(?)].

* 6. Земля і Воля — Господ. і сусп.-політ. тижн. українців членів Республ. хлібороб. (аграрної) партії на П. Р. Гол. ред. Ст. Клочурак. Вид. і відп. ред. Ю. Лацанич; 47×31; Мукачів. 1934—1938. [Вих. до жовтня 1938].

Молодий Плугар — Двоптижн. прилога «Землі і Волі». Ча-сop. для молоді органі́з. в Респ. хліб. п. Ред. М. Вереш. 47×31; Мукач. 1935.

* 7. Карпатская Правда — Карпатська Правда — Орган Кому́н. П. Чехослов. (Секція Кому́н. Інтерн.). Вид. Краєв. Ком. Компарті́ ЧСР. Ред. І. Мондок — П. Бойчук — О. Борканюк. Ужгород. 1920—1933; 1935—1938. [Р. 1933 — урядово припин. Віднов. р. 1935. Вых. до осени 1938 (жовтень)].

8. Карпатська Іскра — газ. роб. і сел. Вид. і відп. ред. А. Моравек. Газ. появляється два рази кожд. міс. 8-го і 25-го; 47×31. Прага (Ужгород) 1935. [Вих. замість припин. «Карпат. Правди»].

9. Карпатський Пролетар — Газета простих фахових робіт. міст і сіл. Відпов. ред. і вид. Осип Гавелка. Газета появл. один раз кожн. місяця: 1-го, 47,5×31, Ужгород. 1935-38.

10. Карпатская Русь — (Carpatho Russia) — Ежеднев. безпарт. національная газ. Изд. Издат. Ком-т. Отв. ред. А. И. Китлян; 38×26. Ужгород. 1921.

11. Карпаторусское Слово — Собств. и изд. Карл Ильма. Отв. ред. О. Линек. Вых. два раза в мѣс. 48×31,5; Ужгород. 1934-38.

11а. Карпато-Русский Вѣстникъ — Ежеднев. виѣпарт. газета. Ред. Ант. Бобульскій — Юл. Фельдешій. Ужгородь. 1919.

12. Карпаторусский Вѣстникъ — Офиц. органъ Республ. Земл. Партіи на П. Р. [Період. неназнач.; тижнева?]. Отв. ред. К. Бескид — И. Лоскут. Мукачево—Ужгород. 1921—1926. [Заснов. Іос. Камінським].

13. Карпаторусский Вѣстникъ — Урядова новинка Подкарпат. Земледѣл. Союза. — Полит. безпарт. журнал. Изд. Ю. Фельдешій. Отв. ред. А. Бродій.

14 Карпаторусский Голось — Независ. ежеднев. газ. Глав. ред. Др. Іос. Каминскій. Изд. и отв. ред. Др. Ст. Фенцикь; 47×31. Ужгород. 1932-34. [1934 р. уряд. припинено, після чого почав вих. «Нашъ Карпатор. Голось, а потім «Нашъ Путь». Р. 1938. відновлено під тією ж назвою — «Карп. Голос»].

* 15. Народъ — Органъ Руськоѣ Соц.-Дем. Партіи. Вид. Ком-т. Одвѣч. ред. Е. Пуза — Ст. Клочурак. Вых. раз в нед. у вівторок. 47×31. Ужгород. 1920-21. [ч. 1 має помітку, що вих. два рази на міс., але ч. 2 вийшло за тиждень. Період. зазначено, з ч. 5, як тижн. З ч. 5 гасло: «Нуждарі всѣх народѣв єднай-тєся!»].

16. Народня Воля — Орган Проводу Укр. Нац. сел.-роб. партії. Власн. і вид. І. Гриць — Берегево. Ред.: Ком-т., відп. ред. В. Яким. — Прага. Вих. раз на два тижні; 42,5×29,5; Прага — В. Бичків [адр. ред.: В. Бичків]. 1938 [ч. 1 вийшло 31. VIII. Всього вийшло два числа].

17. Народная Газета — орг. рус. нар. партії. Полит. економ. и культ.-просв. газ. Изд.: Народное изд. О-во, Прага. Уполном. изд. Др. И. Жидовскій уряд. предс. Рус. Нар. Партіи. Отв. ред. И. Круцик. [Період. незазн. Вих. дваі на міс.]; 42×29. Пряшев. 1924—1936.

* 18. Народня Сила — Уряд. орг. української сел. партії. Вид. і відп. ред. М. Тулек. Ред.: ред. Ком-т. Вид. М. Тулек;

ред. І. Невицька; Вих. 1 і 15 кожного міс.; 41×29. Ужгород. 1936—1938.

19. Народное Русское Слово — Орг. партії Чсл. Нар. соц. на П. Р. Изд. — Краевой Исполн. Ком-т Партії Чсл. Нар. соц. для П. Р. Отв. ред. В. Логойда. Вых. каждую первую и третью пятницу в мѣс.; 42×29. Мукачево. 1929—1938.

20. Наука — Ужгород; 1919. [див. розд. І. ч. 4 і розд. ІІ. ч. 1 «Рус. Краина»].

21. Нашъ Карпаторусскій Голось — Незав. ежедн. газета. Изд. И. Ковачъ. Отв. ред. С. Фенцикъ; 47×31,5. Ужгород. 1934—1935. (вих. замість «Карпаторус. Голоса»).

22. Нашъ Путь — Нац. общ.-полит. газ. Изд. В. Лабаничъ. Отв. ред. В. Корнута — В. Решетаръ. Вых. три раза въ недѣлю; 47×31; Ужгород. 1935—1938. (Орг. Ст. Фенцика. Дня 31. X. 1938. припинений українською владою).

* 23. Недѣля — Еженедѣл. полит. суспольна, литер., без-парт. газета для подк. русинов. Выд. и власт.: Е. Петрик молод. Отв. ред.: Е. Бокшай; 47×31; Ужгород. 1935—1938. [Вих. за підтримкою еп. А. Стойки].

* 24. Новая Свобода — Український незал. щоденник (1938) — Орган Укр. Націон. Обедн. (1939). Вид. і ред.: Ред. Комісія. Відп. ред. В. Фірцак. — Бойчук (1938) — Ф. Ревай (1938-39) — В. Гренджа-Донський (1939); 42×29 (1938) — 48×31 (1939). Ужгород—Хуст. 1938-39. (Факт. ред. в р. 1938—1939 був Сп. Довгаль — В. Гренджа-Донський. По евак. Ужгороду у листопаді 1938. друковано у Севлюші).

* 25. Novoje Vremja — nezavisimaja polit. gaz. P. R. otvič. red. V. Barany — Otvičat. izdat. a vlast. V. Barany (1925) — Izd., vlast., i glavnyj red. V. D. Barany; Otvitstv. red. K. V. Blášin; Pojavitsia snačala ježenedilno dva raza, pozžeje ježenedilno tri raza [1925]; — Vychodit v četverh i medil'u [1926]; 62×47. Užhorod. 1925—1933.

26. Новое Время — Независ. полит. газ. П. Р. Юбилейный номер. Изд. и власт. Др. Г. Барань. 45,5×31,5. Ужгород. 1934. [Одностривка, присвячена 15. р. П. Р. в ЧСР. Вийшла 8. V. 1934].

27. Подкарпатская Русь Безпарт. полит. газ. Отв. ред. М. Демко. (Період. незазн.: тижнева) 47×31. Мукачево—Ужгород. 1925-26.

28. [Pравда — Ужгород; 1919].

* 29. Робітнице — Селянська Правда — Час. для укр. робіт. і сел. в Чехослов. Вид. і відвіч. ред. М. Туцканюк. Вих. раз на міс. 31×24. Ужгород. 1928—1929. [Гасла: «Пролетарі всіх країн єднайтеся» — і «Хто не працює, хай не їсть і не володіє!», обєднані: «Хай живе союз робітників і селян»].

* 30. Русинь — Гол. ред. Ф. А. Жатковичъ — Отв. ред. Августинъ К. Штефан. Вых. два раза на тыждень (1920—22) —

Чтоденна газ. Выд. Друк. Т-во Отв. ред. В. Гренджа-Донський. Вых. чтоденно рано окрем понед. 38×27. Ужгород. 1920—1923. [Р. 1923. помічено, як перший рік вид. (?). Цього року при газеті, вих. «Книжки Русина»].

* Недѣля Русина — [літ. додаток до газети «Русин», вих. тижнево. 1923].

31. Русин — [ред. В. Даншак. Рахів. 1937?].

* 32. Руська Нива — Уряд. новинка Руської Хліб. (Землед.) Партії. Одв. ред. Др. М. Брашайко. Вих. кажд. тиждня в четвер. 47×32. Ужгород. 1920—1924. [Гасло: Земля наша мати!].

* 33. Русскій Вѣстникъ — Ежеднев. уряд. новинка Авт. Землед. Союза — Офиц. орган Авт. Землед. Союза. Изд. «Автономный Земледѣльческій Союзъ». За изд. отв. отвѣчательный ред. А. Бродій. — Глав. ред. и изд. А. Бродій; отв. ред. Иван Шпак. [Період. незазн. тижн.]. 31,5×23,5; Ужгород. 1923-38. [Припинений 31. X. 1938 владою].

* 34. Русская Земля — Народ. газета. Вых. раз в недѣлю. — Народ. еженед. газ. — Еженед. нар. газ. Изд.: Изд. Дружество Русская Земля в Ужгородѣ — Изд. Ком-т; Отв. ред. Димитрій Вислоцкій [ч. 1 за 1919 р.] — В. Ничай — (з ч. 2 1919-20) — Гагатко (1922) — И. Цурканович (1923) — Д. Симулик (1925) — И. Цурканович. 30,5×23,5 [початок 1919]—47×37,5. Ужгород. 1919—1938. [Перше число з 7. VI. 1919; ч. 2 з 2. VIII., з україн. означенням «2 серпня», а далі назви місяців російські].

34а [Русское Слово — прил. до «Slovenský Vychod». Ред. Ант. Страка — Рост. Кошак. 1919—1920].

35. Русскій Земледѣлецъ — Органъ Союза Рус. Землед. Республ. Партіи. Вых. по пятницамъ. 46×31. Кошицы. [Вих. при газ. «Газдов. Новины». Частково друковано в слов. мові (з р. 1928). З р. 1935. самост. вид. Вид. П. Жидовський.

36. Русскій Край — Карпаторус. націон. полит., культ. и эконом. органъ. Ред.-изд. Д-р. В. П. Гомичковъ. Ежеднев. газета. 47×31. Ужгород. 1926. [Перше ч. з 2. X. Вийшло 17 чис.].

37. Русскій Народный Голось — Ежеднев. вѣспарт. газ. — Общ. вѣспарт. газета. Изд. Ком-т; Отв. ред. Др. Е. Л. Недзвѣльскій. Вых. 3 раза в недѣлю; — 37×31,5; Ужгород. 1934—1938. [Вих. до VII. шодня, потім 2 р. тижд.—3 р. тижд.].

38. Русская Народная Газета — Еженед. газ. под ред. Др. И. Жидовского; 47×31; Ужгород Пряшів 1937-38.

39. Русское Слово — Еженед. Нар. Газета. Изд. Др. І. Кизакъ. Отв. ред.: Др. С. Гойдичъ—И. Дюлай; 31×24; Урядна епарх. газета [1936].—Культ.-нар. газ. (1937). За ред. отв. Др. Э. Гомичковъ. Вых. кажд. 1 и 15 вѣ мѣс. 47×31. Пряшевь. 1924—1938. (В перших р. р. гасло: «Подкарпатскіе русины оставте глубокой сонъ»).

39а. [Русь—орг. Рус. Нар. Партии. Ред. Конст. Бескид. Пряшев. 1921—1923].

* 40. Свобода — переже «Наука»; Незав. безпарт., культ.-полит. и торг. газ. П. Р. — Орган Христ.-Нар. Партиї П. Р. [з р. 1925]. Ред.-изд. А. Волошин — Издае: Т-во «Культура» [з 1923]; Ред. Ком. Отв. ред. В. Желтвай — Власт. А. Волошин. Відп. ред. Ю. Сопко. Вых. два рази на тижд. в недѣлю и четверь (1922) — раз на тижд. в среду [1922 — друга пол.] — раз на тижд. в четверь — кожд. другого тиждня у четверь. 35,5×27,5 (1926); 42×29 (1936 і до кінця); Ужгород. 1922—1938. [р. 1938 з вих. «Нової Свободи» перестала виходити].

40а. Свободное Слово — Безпарт. газета вых. будеть сначала один, потом два, и, наконецъ три раза в недѣлю — Газета появляется еженед. — Газ. появляется два раза в мѣс.; Отв. ред. и изд. Г. Майзелс — Рус. нар. Соед. 41×28,5 (1925); 47×32 (1929); Мукачево—Берегово—Ужгород. 1925—1931.

* 41. Село — Орг. сел. респ. подкарп. партии. Отв. ред. І. В. Павлик — П. Сидор. [Период. незазн.; двотижн.]. 47,5×32; Мукачево. 1920—1924. (Гасло: «Земля принадлежит подкарпат. народу, котрый на ней работаеть»).

* 42. Слово Народа — Нар.-просв. новинка. Ред. Ком.-т. Відп. ред.-ка Ірина Невицька. Вых. 2 рази на місяць. 29×21. Пряшів. 1931—1932.

43. Тиса — Общ.-виѣпарт. газета. Отв. ред. Владимир Сцитовскій. Вых. тижнево раз в недѣлю. 42×29. Севлюш. 1936—1938.

* 44. Украинське Слово — Незалеж. сусп.-пол. часоп. Вид. і відп. ред. Др. Михайло Бращайко. Двотижневик — вих. тижнево — вих. двічі на тиждень: в среду і суботу (1938); 47×31. Ужгород. 1932—1938. [В ред. близька участь Др. В. Бірчака, В. Гренджи-Донського. Літ. додаток: «Слово»].

Чеські часописи.

* 1. Hlas Východu. Orgán Čsl. s.-d. strany dělnické na P. R. Řídí red. kruh. Odp. red. Václav Malý - A. Kekus. Vychází každý čtvrtěk. 47×31. Užhorod. 1928—35.

2. Karpatiská Rus (dř. »Užhorodské Noviny«). Neodvislý čtrnáctidenník. Vyd. a zodpov. red. V. Sklupal. Užhorod. 1921.

2а. [Most] — [гурист. орган. Хыр].

* 3. Podkarpatiské Hlasy. Neodvislý list, hájící zájmy českého lidu na P. R. a Vých. Slovensku. Maj. vyd. a zodpov. red. F. Svojsě. Sportovní rubriku vede Václav Prášek. Humor. koutek Gustav Vaněk. Vychází každou středu a sobotu. Neodvislý denník, hájící zájmy čes. lidu na P. R. a vých. Slovensku. Maj., vyd. a šéfred. H. Hajný. Odpov. red. Karel Hostaša. 42×49. Užhorod. 1925—1938.

4. Podkarpatské Listy. Maj. a vyd. Ždímal a Vetešník. Odpov. red. Josef Vetešník. Vychází jednou týdně v pátek. 41×29. Užhorod. 1921—22.

Podkarpatská Rus. Vyd. Těl. jednota Sokol. Šéfred. Karel Drož. Odpov. red. Josef Stulík. Vych. jednou týdně ve čtvrtek. 37,5×27,5. Užhorod. 1921.

6. Podkarpatská Rus. Vyd. Těl. jednota Sokol. Šéfred. zodpov. red. S. F. Kurfürst — Ctirad Sobotka. Vych. každý pátek. 42×29. Užhorod. 1925—1926. [Дещо друковано в російській мові].

7. Podkarpatská Revue. Nezávislý měsíčník pro kult., hospod., sociál. a polit. poznání P. R. Vyd. Klub Přátel P. R. Maj. a naklad. Podkarpatské nakladatelství J. Sejskal. Hlavní a odpov. red. Dr. Jar. Zatloukal, Bratislava. Odbočka redakce A. Raušer, Užhorod. Red. kruh: Dr. J. Andraško, Dr. Vladimír Birčák, Dr. F. Gabriel, Dr. Jevgenij Nedzelskij, Alois Raušer. Tiskem »Novina«. 29×20. Bratislava. 1936—1938.

8. Slovan. Vych. každou středu péčí »Kroužku přátel Slovana«. Odpov. red. Pavla Zatloukalová. 37,5×27. Užhorod. 1923.

9. Užhorodské Noviny. Neodvislý týdeník pro P. R. Vyd. a zodpov. red. V. Šklubal. Vych. každý čtvrtek. 42×32, 47×31. Užhorod. 1920.

10. Karpatoruský Pokrok. Nezávislý týdeník. Vych. každý pátek. Odpov. red. MUDr. Václav Merhaut. 47,5×32. Užhorod. 1924.

11. A - Z e t. [Щоденна. Була призначена для Словаччини і Підкарп. Русі].

Мадыарські часописи (і в мадыарській мові).

1. A Polgár. Felelős szerkesztő Kreisler Géza (1927), Vidor Rudolf (1929). 42×28. Užhorod-Ungvár, Košice, 1927—1929.

2. Az Öslakó. Független politikai, társadalmi hetilap. Megjelenik minden szombaton. Felelős szerkesztő: R. Vozáry Aladár. 47×31. Mukačevo — Munkács. 1927—1928. [тижн.].

3. Az Élet. Riportujság. Felelős szerkesztő Voith György. 41,5×28,5. Mukačevo - Munkács. 1924—1927. [тижн.].

4. Beregi Ujság. Kárpátalja független demokr. hetilapja. Szerkeszti: Jak Sándor. 41,5×28,5. Berehovo. 1921—1933. [тижн.].

5. Egyértétes. Ipartársukati hivatalos lap. P. R. iparosainak és kereskedőinek független polit. és gazdasági hetilapja. Felelős szerkesztő és kiadó: Zoltán Sándor, Szerkesz. Rottenstein Samu és Rochlitz Ernő. 41,5×28,5. Munkács. 1926—1929. [тижн.].

6. Jövő. Polit. társadalmi és gazdasági hetilap. Felelős szerkesztő. László Ernő. 41,5×28,5. Beregszász. 1924—1926. [тижн.].

7. Kárpáti Híradó. Független polit. napilap. Felelős szerkesztő Simon Menyhért Dr. 43,5×28,5 Mukačevo - Munkács. 1924—1933. [тижн.].

8. Kárpáti Magyar Hírlap. Szerkesztik: Rácz Pál és Kováts Miklós. 47×31,5. Munkács. 1920—1934. [вих. 3× тижн.].

9. Kárpátaljai Magyar Gazda. Az orsz. magyar nemzeti párt. Szerkesztik: Bakó Gábor dr. és Jaross Gyula. 41×29. Beregszász. 1920—1927 [щоден.].

10. [Kárpáti Napló, 1919.]

11. Kárpáti Futár. Független polit. lap. Felelős szerkesztő: Lakez Mihály. 41×29. Mukačevo. 1920—1924 [щоден.].

12. Keleti Ujság. red. Bálint. Užhorod.

13. Közélet. Felelős szerkesztő és lapkiadó tulajdonos: Tarjan Vilmos. 42×29. Mukačevo-Munkács. 1929—1933 [тижн.].

14. Köztársasági Híradó. Felelős szerkesztő: Visnovszký E. M. 47×31. Užhorodon. 1924—1930. — [тижн.]

15. Köztársasági Magyar Híradó. Polit. társadalmi és gazdasági hetilap. 47×31. Užhorod - Mukačevo. 1924—1930. — [тижн.]

16. Határszéli Ujság. A Ruszinskói ker. szoc. párt hivatalos hetilapja. Felelős szerkesztő: Hokky Károly. 47×31. Užhorod - Ungvár. 1924—1925. [тижн.]

17. Mármaros. Társadalmi, közgazdasági és szépirodalmi hetilap. Felelős szerkesztő: Sámuel Schweiger. 41,5×29. Velky Sevljuš, 1925 — [тижн.]

18. [Munkács. 1919. Річник — ?].

19. Munkács Ujság. A Csehszlov. kommunista párt P. R. kerületének hivatalos közlönye. Felelős szerkesztő: Dr. Gáti József. 41,5×31. Užhorod—Ungvar. 1924—1925. — [тижн.]

20. Munkácsi Közlöny. Pártonkívüli Politik. napilap. Felelős szerkesztő: Tarjan Vilmos. 47×31. Mukačevo—Munkács. 1934. — [щоден.]

21. Néplap. Ismeretterjesztő társadalmi és gazdasági hetilap. Szerkesztői és klad. felelős: Dr. Szerényi Ferdiaánd—Szkrál Ferenc (1933). 31×24. Užhorod. 1922—1933 — [тижн.]

22. Ruszinszkói Magyar Gazda. Az országos Magyar Kisgazda, földmives és kisiparospárt — »Magyar nemzeti párt« — Ruszinszkói kerületének hivatalos hetilapja. Főszerkesztő: Dr. Polchy István. Felelős szerkesztő: Dr. Bodáky István. 46×31. Beregszász. 1926—1928. — [тижн.]

23. [Ruszinszkói Magyar Hírlap. 1922.]

24. Ruszinszkói Népszava. A ruszinszkói szocialdem. párt központi közlönye. Főszerkesztő: Picha Béla. 41,5×28,5. Užhorod - Beregszász. 1921—1925. — [тижн.]

25. Szabadság. A szocialdemokr. párt polit. és gazdasági hetilapja. A szerkesztésért és kiadáser felelős: Balla József. 42×

26. Szöllösi Ujság. — Felelős szerkesztő: Grünfeld Béla. 42×29. Sevljuš. 1928—1934. — [тижн.]

27. Szeretet. — Felelős szerkesztő: Bertók Béla. 31×23,5. Munkács. 1923—1929. [рел.-сусп. двотижн.] —

28. Uj Közlöny. — Pártinkivüli Polit. napilap. Felelős szerkesztő: Handesmann Havas Emil. 47,5×31. Užhorod - Ungvár. [вих. до 1938 і далі річ. — LX. щоден.]

[Középosztály — orgán českoslov. strany živnostenské.]

Жидівські часописи.

1. Židovské Hlasy. — Vyd. a odpov. red. S. L. Moko-vits. 47×31. Mukačevo. 1924. [жид. мовою.] —

2. Židovské Národní Listy. — Red. Ondřej Mejseľ. 47×31. Mukačevo - Berehovo - Chust. 1924. [жид. мовою.] —

3. Zsidó Néplap. — Zsidó tarsadalmi, polit. kultur. és gazdasági hetilap., red. Szerény Béla. Užhorod - Munkács. 1921. —

4. Jüdische Stimme. — Mukačevo.

Б. Господ.-кооп. торг.-пром. органи.

1. Выставочныя Извѣстія — Освѣдом. I. Торгово-Промышл. выставки въ Ужгородѣ. Отв. ред. Ярославъ Чейка. Вых. ежедневно утромъ. 47,5×31. Ужгород. 1927. [Вых. під час виставки. Перше ч. з 7. VII. — останне — 24. VII. Вийшло 17 чисел. Деякі числа подвійні. Додатки (2) — в чеськ. і нім. мов.].

* 2. Господарь — Час. для поднесения господ. и добробуту селян. Вид. Земельн. Рефер. Цивильн. Управи П. Р. Ред. Микола Творидло. Вих. 1 и 15-го кожд. мѣсяца. 31×24. Ужгород. 1920. [Розмір — 8 ст., також статті на інші теми культ.-просв. характеру].

* 3. Дружественный Вѣстникъ — Уряд. листъ Дружеств. Союза. Вид. и власт. — Краевый Дружеств. Союз. За ред. и выд. отвѣчае Богумиръ Тейбаль. Вых. два разы въ мѣсяць; 31×24; Ужгород. 1926. —

4. Карпаторусскій Земледѣлецъ — Центр. илюстр. газета по всѣмъ вопросамъ земледѣлія. Урядова газета: Проф. Землед. Организ. для П. Р. «Сельского Господаря», Красвого Союза Русских Винарей и Окр. Господар. Обществ. Шеф-ред. и отв. ред. Агр. Іосиф Е. Лоскотъ секр. «Сельского Господаря». Вых. один раз в мѣсцѣ кожд. 1 числа. 37×38; Мукачево. 1924. —

* 5. Кооператива — час. коопер. дружеств. въ П. Р. Орган Краев. Коопер. Союза. Отв. ред. Іосифъ И. Рак (1921) — Франць Брожь (1921) — Антоній Суховскій (1922-24). Вых. мѣсячно. 27,5×19 (1921-22), 29×21 (1923×24). Ужгород. 1921-24.

* Кооператива — Торговий вѣстникъ Кр. Кооп. Союза. Приложение. 32×24, ст. 16.

6. Нива — «Niva» — Неполит. двухнед. сел.госп. журнал. Изд. О-ва Свободнаго сельскаго ученія. Офиц. орган Правл. С. С. У. Сполка ховательѣй сѣдо-гнѣдого скота, Краев. Сполка ховательѣй дроб. звѣрять и зем. пчеляр. Соєдиненія. Ред. и отв. ред. А. Седлачек — ред. школ. инспект. К. Гаек. Ужгород. 31×23,5. 1931.

* 7. Пчолярство — Орган Краев. Пчоляр. Соєдиненія П. Р. Выд. Т-во «Просвѣта». Одвѣч. ред. Михаил Довбей, дир. шк. в Горянах. Редагує ред. колегія: Шеф-ред. Матей Гайный, шк. инсп. в Ужгор. фах. ред. Фр. Кралик, главнослуж. в Ужгор., инж. агр. Володимир Коссар, Иван Лизак, упр. шк. в Радванцѣ, Павло Кукуруза в Ужгор. Вых. раз на мѣсяць. 23×15. 1923—1926. [При час. виходила — «Бібліотека новинки «Пчолярство». Вийшло разом з бібл. новинки «Подкарп. Пчол.» — 4 числа. Окладинка часоп. М. Кричевського].

* 8. Подкарпатське Пчолярство — Илюстр. новинка пчоляров П. Р. Выд. Т-во «Просвѣта». За ред. отвѣч. Иван Курах, дир. держ. шк. в Зарѣчовѣ. Фах. ред.: Матей Гайный, шк. инсп. в Ужгор., Иван Мигала, шк. инсп., Волод. Коссар, проф. в Ужгор. Админ. Павло Кукуруза. Вых. раз на мѣсяць. 24×16. Ужгород. 1923-26. [Р. 1923 почав вих. додаток для дітей п. н. «Пчолка», що розвинувся у самост. часопис для молоді].

8а. [Русскій Пчеларь — орг. Краев. Пчол. Соєдиненія. Ред. Иванъ Лизакъ. Ужгородъ 1923—? вийшло 6 чисел].

9. Согласіє — »Egyetértés« — Уряд. газета смѣшаныхъ промышл. корпорацій во П. Р. Kiadó és szerkesz. Rotenstein, Samu; Felelőszerkesztő: Zoltan Sándor, 41,5×29. В. Севлюш. 1926. —? [Вих. в двох мовах: Період. незазначено].

В. Просвітні та просвіт.-господ. органи.

1. | Зоря — Полуофиц. орган Подкарпаторус. Народопрсов. Союза. Выд. Комисія дѣловодч. народопров. рад П. Р. Ред. К. Коханный - Горальчук — П. Федор. Вых. 1 и 15 каждого мѣсяца. 29×21, 23×15. Ужгород. 1921—1931. [У заголовку гасло: «Все для народа и через народ»].

* 2. Просвѣта — Лит.-Наук. и Господ. мѣсячник. Выд. Т-во «Просвѣта». Одвѣч. ред. Михайло Магела. Вых. 1-го кожд. мѣсяца. 24×17. Ужгород. 1925. [Вийшло два чис.; розм. ст. 16].

* 3. Світло — Освіт.-Госп. час. Вид. Філія Т-ва «Просвіта» в Мукач. Відп. ред. П. Петричко. Ред. колегія. 24×16; 31×24 (1936-38). Мукачів. 1933-38. [Вих. місячно з перервами в розмірі — ст. 12, 14—16. Кожне число має відмінне мото, взяте з творів Шевченка, Франка, Олеся та ін.].

Г. Літерат.-суспільні, літерат.-історичні, мистецькі органи.

1. Заря — Илюстр. журн. Карпат. Руси. Изд. Анна Ладани. Ред.: Др. С. Анталовскій, Др. Й. Цибере, Др. М. Попович,

Елена Микита, В. Лендвел, Влад. Колесников, Іосиф Жупан, А. Фаринич (ч. 1) — Ред. круг (ч. 2). Вых. два раза в мѣсяць; 31×23,5. [Перше число з 28. липня 1938., друге з 10. вересня]. 1938. [Журнал мав дит. сторінку. Вих. в розм. друк. арк.].

* 2. Карпатскій Свѣтъ — Лит.-общ. журналъ О-ва им. Александра Духновича. Главн. ред. Архидіак. Евм. И. Сабов — предс. О-ва им А. Духновича. Отв. ред. Ст. А. Фенцикъ — др. теології и философіи, секр.-дѣлопроизв. О-ва. Вых. один раз в мѣсяць, кромѣ юля и августа. 24×16. Ужгород. 1928—1932. [Вих. в роз. трьох і пів арк. Число з листоп. 1929. вийшло, як окреме видання в 47×30, ст. 4, присв. Адольфу Добрянському].

* 3. Карпатскій Край — Лит.-истор. журналъ. Изд. «Русское Казино в Мукачевѣ» (1923) — О-во им. А. В. Духновича в Ужгородѣ. Отв. ред. А. Поповъ. [р. 1923. період. незаз.]. — Ежемѣс. журналъ [1924]. 22×15. Ужгород. 1923-24. [серед співроб. — К. Брешко-Брешковская, проф. Д. Вергун, Др. Д. Марков, А. Карабелеш та ін.].

* 4. Наша Земля — Лит. і сусп. політ. журнал (1927) — Сусп.-політ. і літер. журнал (1928). Ред. В. Гренджа-Донський. Вих. щомісяця 15 числа; 29×21; Ужгород. 1927-28. [Вих. в розмірі 16—24 ст. Мав називатися «Українська Земля», але на цю назву не було дано дозволу. Кожне число приносило багато ілюстрацій].

* 5. Просвѣта — Шевченкови — Ужгород. 10. марта 1926; 29×21. [Одноднівка в 10 стор., вид. Т-вом «Просвіта» з нагоди Шевченкіського свята. Перша стор. в половині накладу — має образ Шевченка та Заповіт, а друга — програм Акад.].

6. Kárpáti Sziuházi Élet — Sziuházi, művészeti és kritikai riportlap., Szerkeszti: Bernáth Pál., 1930—1933 — (тижнев театру, мист. і критики).

Д. Науково-дослідчі, педагогічні і проф.-учитель. органи

* 1. Вісті Етнографічного Товариства Підкарпатської Русі — За ред. відп. проф. Адальберт Балаж. Вих. неперіод. 27×17 (1935), 23×16 (1936). Мукачів. 1935-36. [На прикінці 1936 р. поруч з цим органом засновано було орган для молоді — «Молодий Етнограф», що почав було виходити разом з «Вістями»].

* 2. Народна Школа — Орган Учит. Товарищества П. Р. Гл. ред. Василій Анталовскій. Отв. ред. Василій Іюричков (1921-23) — Отв. ред. Мирон Петригалла; ежемѣс.; 32×24. Мукачево, з 1921-25. [Народная школа — до 1938].

* 3. Наша школа — Педаг. часоп. Вид. Т-во «Учительська Громада». Відп. ред. Іван Васко; Вих. раз у міс. 24×16. Мукачево. 1935—1938.

* 4. Подкарпатска Русь — Підкарпат. Русь (1936). Часоп. посвячена познанню родного края и педаг. справам. Вид. Педаг. Т-во П. Р. Гол. ред. Павло Яцко. Отвѣч. ред. Дир. Августин Штефан. Вых. 15. кожд. мѣсяца крѣмъ юлія и августа; 23×16. Ужгород. 1924—1936.

5. Русская Школа — Оффиц. орган Союза рус. учит. на Словакіи. Изд. «Союз рус. учит. на Словакіи». Отв. ред. Др. Ив. Пьещак. Вых. один раз въ мѣсяць; 31,5×24. Пряшев. 1926—1931. [Вих. в розм. 4 стор.].

* 6. Учитель — Вид. Школьный Оддѣл цивильн. управы П. Р. Ред. Др. Ив. Панькевич — С. Бочек — Ю. Ревай. Вых. 10. кожного мѣсяця окром юлія и августа; 23×15. Ужгород. 1920—1936. [На початку гасло: «В своїй хаті, своя правда і сила і воля!»].

7. Урядовый Вѣстник — Шк. Оддѣла цивильноѣ управы П. Р. — Шк. Реферату краевого уряду П. Р. Редакцією Шк. Реферату. Накладом Шк. Реф. коаев. уряду. [Період. не зазначено]. 24×15,5. Ужгород. 1921-37.

* 8. Учительський Голос — Орган Учит. Т-ва П. Р. Вид. Учит. Т-во П. Р. за ред. відп. Александро Полянський. Вих. раз в мѣсяць; 31×24 (1930). 32,5×16 (з 1934). Мукачево. 1930—1938. [Часопис педагогичний, культурно-освітній і становий. Вих. в розм. стор. 8 (1930) стор. 24 (з 1934)].

9. Magyar Iskola — A podkárpatárszékusi általános Magyar tanítólégue sület hivatal s lapja. Szerkesztők: Joannovics Aurel és nagy Sándor. 24×15. Užhorod, 1928—1931 [Вих. щомісяця 16 ст.].

10. Uj Korszak — Felelős: Czabán Samu. 41,5×29. Berehovo-Beregszász. 1934 — [двоптижнево.]

Е. Молодь. Діточі часописи.

1. Береговський Пластун — Часоп. українських пласт. Ред. проф. Б. Заклинський — Остап Домбровський; 34×21. Берегово. 1923-25. [Вих. відбиваний на шапирогр., писаний від руки. Розмір — 12-16 стор. У ч. 1 за 1925 р. ред. повідомляє про зміну назви на «Промінь», що фактично сталося в кінці 1924 р.].

2. Бичковський Пластун — Новин. пласт. воддѣлу; 34×21. В. Бичків. 1924. [Друковано на машинці і відбивано на цикльост.].

3. Ватра — Вид. Ю. Запаринюк; 27,5×20,5. Ужгород. 1932. [Літограф. Перше число за грудень 1932].

* 4. Вѣночок — для подкарпатських дѣточок. Вид. Шк. Оддѣл Цивил. Упр. (1920-23) — Вих. як прилога новинки «Наш Родный Край» (1924). Ред. Яр. Розвода — А. Маркуш. Вых.

двічі на мѣсяць — кожного мѣсяця. 22×15. Ужгород—[Тячево] 1920—1924. [На початку факт. ред. Др. І. Панкевич].

5. Гуцульський Ранок — Вид. і ред. ольдскаут у В. Бичкові. Період. пласт. листок. На правах рукопису; 21×17. В. Бичків. 1932.

* 6. Карпатська молодь — Вид. і ред. Мик. Вайда. Вих. 15 кожного місяця; 24×16; В. Копаня. 1936. [Вих. в розмірі 16 стр. Спец. пласт. кутик. п. н. «Скоб»].

* 7. Ластôвка — 28×21,5. Порошково. 1920. [Рук. від. на шапирогр. Вид. учнів Порошк. шк. під керівн. М. Підгірянки].

8. Лучшая Доля — Орган карпаторус. аграрных академиків. Изд. Центр. Союз аграр. академ. Отв. и гл. ред. — Э. М. Гойдич. Вых. пока ежемѣсячно; 35×25. Прага. 1925. [Вийшло одно число].

* 9. Молодая Русь — Жвонал О-ва Каопаторус. Студ. «Возрождение». Изд. О. К. С. «Возрождение». Ред. и отв. ред. В. И. Лендбел; 27×20. Прага. 1930—1931. [На обгортці: «Періодический журнал», але періодичність не зазначено. Обгортка має герб Карпат. України (П. Р.). Перше число вийшло у травні 1930].

10. Молодая Русь — Орган молодежи оус. нац.-автономной партіи. Отв. ред. и изд.: инж. Иван Ив. Федькович. Выходит каждый четвеог. 42×29. Ужгород. 1938. [Перше число з 21. VII. Поипин. в жовтні. Напсям проти партії Ст. Фенцика].

* 11. Мочары Вид. орган. «Пласт» при горож. і нар. школі. Ред. Колегія: Василь Бібень уч. III кл. гор. шк. — С. Ференчукова, учит. Нересниця; 29×21. [Нересниця]. 1937-38. [Вих. друкований на машинці і відбиваний на цикльост., як місячник—потім двотижневик].

* 12. Наши Стремленія — Журналь учениковъ рус. гимн. въ Мукач. — Альманахъ ученик. рус. гимн. — Ред. Ком-т подъ руков. проф. Ив. Ив. Готвальда; 22,5×15. Мукач. 1935

* 13. Наш Родный Край — Наш Рідний Край — Новинка для молодежи П. Р. Отвѣч. выд. Е. Егрецький [1922]. Отвѣч. ред. А. Маркуш — Відп. ред. и выд. Александер Маркуш (1922-38). Вых. мѣсячно — Вых. мѣсячно окрема юлія и августа; 23×15,5. Тячево. 1922-38. [Вих. в розм. 20 стор. з них 4 стор. оклад. При часоп. вих. «Бібліотека новинки» Наш Рідний Край].

* 14. Пчôлка — Илюстр. мѣсячник природозн. для дѣтей шк. вѣку. Вид. Т-во «Просвѣта» под проводом Авг. Волошина и упавою Павла Кукучови. 24,5×17,5 (1925-27). 23×15,5 (з 1928). Ужгород. 1923—1934. [На початку був додатком до «Подкарпат. Пчолярство». З р. 1924. самостійне видання, що вих. в розм. 16-32 ст. При часоп. вих. «Бібліотека новинки» «Пчôлка»].

15. Пластун — Skaut — Cserkesz — Часоп. пласт. молод. П. Р. Отвіч. ред. Йосиф Пешек, жупный звѣтодавецъ. Вид. при держ. реальн. гимн. Вых. раз в мѣсяць в руськой и малярськой мовѣ. 31,5×24. Ужгород. 1923. — Ред. Ком-т. Вых. десять раз рочно в руськой, чеськой и малярськой мовѣ — Ред. проф. Л. Бачинський, Др. Божетех Пешек. проф. Др. Фердинанд Сеореній. Ужгород. 1924-25 — 1927-28. — Часоп. пласт. молод. [В тексті: Часоп. руських оддѣлов Союза Пласт. П. Р.]. Ред. и админ. — Юліян Ревай. Вых. концем кожного мѣсяця кромѣ юлія и августа, найменше восьм разов до рока; 23×15,5. Ужгород. 1928.

* 16. Пластун — Skaut — Ред. ред. колегія. Одв. ред. Ю. Ревай — Семен Петрашко. 1928-29—1931.

* 17. Пластун — Часоп. пласт. молоді. Вид. Краевий звѣтодав. українських відд. Союзу Пласт. П. Р. Відвіч. ред. Андрій Ворон — Вид. і відвіч. ред. Андой Ворон. Вих. щомісяця, крім липня і серпня; 24×16. Севлюш. 1934—1935. [Якийсь час вих. на циклоост.].

18. Пластовий Орган — місячник. Ужгород. 1932. [Вид. на циклоост. пластуни-учні учит. семин. Вийшло кілька чисел].

19. По о м і н ь — див. «Береговський Пластун».

* 20. Поступ — орган поступ. молоді. Власн. і вид. Павло Добровський; Відв. ред. Иван Гооват. Вих. дня 15-го кожного місяця, крім липня і серпня; 23×15,5. Прага. 1931-33. [Перше число з годвня 1931. Вих. в розм. 16 стор.].

* 21. Подкарпатскій Студент — Вид. Союз Соц. Помочи Подкарп.-Руських Студ. ред. Александръ Фединецъ. Вых. раз в мѣсяць. 23,5×15,5; Прага. 1922—?

* 22. Працююча Молодь — Часоп. роб.-сел. молоді. Вид. Иван Мондок. Відвіч. ред. Е. Клїма (з р. 1926) — Відвіч. вид. і ред. Олександр Борканюк (р. 1930 і далі). Вих. кожного першого і третього тижня в місяці. 41,5×29. Ужгород. 1926—1936. [Гасло: «Хай живе союз робітників і селян» — «будучність належить нам». Адв. ред. Мукачєво (1930 р. і ін.).

* 23. Пробоєм — Часоп. підкарп. молоді. Власн. і вид. Микола Лелекач. Відпов. ред. Стефан Росоха (1933-34) — відпов. ред. власн. і вид. Стефан Росоха (1935-36) — Вид. Єлизавета Кузьмівна. Відпов. ред. Юрій Кенє, нач. ред. Др. Ст. Росоха (1937). Вих. кінцем кожного місяця, крім липня і серпня (1933-34) — Вих. кінцем кожного місяця (1936) — Вих. 1-го кожного місяця (1937—1938); 23,5×15,5. Прага. 1933—1939.

Народовець — популярний додаток часоп. підкарпат. молоді «Пробоєм». Прага. 1934. [Перше число появилось у квітні 1934, присвячене II. зїзду народовецької молоді].

* 24. Просвѣта — лист. кружка молодежи при мѣщан. читальнї в Береговѣ. Берегово. 1920 (літограф.).

25. Русская Молодежь Журналь для рус. уч. молод. Ежемѣсяч. газета. Ред. Іоанъ Кизякъ. Отв. ред. Др. Гойдичъ. Пряшевъ. 1920—?

26. Русскій Скаутъ — Ежемѣсяч. журналь рус. скаутовъ им. А. В. Духновича. Изд. отдѣль рус. скаутовъ им. А. В. Духновича. Отв. ред. Ст. Фодор, помоч. ред. Василій Петрецькій, 23×15. Ужгородъ. 1935. [Вийшло 5 чис.].

27. Скоб Мѣсячник вѣддѣлу при Учит. семин. [ім. Лучкая]. Вид. Пласт при гр. кат. учит. семин. Ред. Галайда. 34×21. Ужгород. 1927. [Рукопис. відбив. на шапірографі. 1927 р. вийшло одно число з 15. X. стор. 8. Про дальше існування часоп. відом. немає].

28. Севляюшський Пластун — Вид. Севл. Пласт; 34×21. Севляюш. 1924-25. [Відбив. на цикльост. Р. 1924. вийшли чч. 1 і 2, в р. 1925. 3—4].

29. Табор — Однодневний пласт. табор за Ужем під Радван. лісом. Відповід. ред.: Бр. Кругім. З нагоди свята патрона Пласту. Виходить коли хоче. [1932]. [Гумор. одноднівка].

30. Таборит — Традиційний часоп. таборуючих. 34×21. Табор у Солочині. [1932]. [Вих. друк. на шапірографі за ред. А. Шерегія (Грім). «Таборитів» вих. кілька, всі переважно ред. А. Шерегієм. Вих. у Празі, а потім в Карп. Україні].

* 31. Тиса — неперіод. орган. Вид. Самоосвіт. гурток «Рідна Нива» пон Держ. Торгов. Академі; 20.5×16.5. Мукачево. 1927—1938(?). [Перші річн. писані від руки і відбив. на шапір. З р. 1930 літограф. з підзагол. «Науково-освіт. листок», як місячник. Через брак коштів цього року вид. припинил. Р. 1932-33 час. віднов.].

32. Український Пластун — Однодн. Тим, що таборують — ті, що не таборують. [ред. А. Шерегії]; 34×21. Табор у Солочині. 1932.

33. Український Пластун — Уряд. газета хустських пластунів. Ред.: Жирагоої диеок. Вих. кожного другого дня — Вих. два рази в місяць. 29,5×21. Табор у Городилові — Хуст. 1932. [Вийшло шість чисел, починаючи з ч. 2 (як продовж. одноднів.?). З 10. X. вих. двічі на місяць, як часоп. хустських пласт. Всі числа писані від руки і відбив. на шапірогр.].

34. Юный Другъ — Илюсто. журн. для юношества. Изд. О-во «Школьная Помощь». Ред. Ком-т под предс. Д-ра Александра А. Бескида. Отв. ред. С. С. Медьешій. Вых. 1-го числа каждого мѣсяца за искл.юч. іюля и августа; 31×23,5. Ужгород. 1929—1930. [Вых. в розм. 20—30 ст.].

35. Юношество — мѣсяч. жуон. юношества Чсл. Черв. Кр. Изд. Дивизія Чсл. Черв. Кр. для П. Р. За ред. отв. Димитрій Пек (1930) — Серенчи (1931—1938). Вых. кромѣ мѣсяцей

юля и авг. каждый мѣсяць. 23×15,5. Мукачево. 1930—1938. [Ілюстрований. Розмір — 24 стор.].

36. J ó B a r á t o m — Szerkesztésért és kiadásért felelős. Czabán Samu. 29×21. Berehevo—Beregszász. 1927—1929. — ?

Ж. Церковно-релігійні органи.

* 1. Благовѣстник — Духовна газета для Подкарп. Русинів. Изд. А. Волошин — Чин св. Вас. В.; Ред. А. Волошин. Отв. ред. Ем. Бокшай — О. Теофан Скиба. Вых. два раз в мѣсяцъ каждого 1-го и 15-го. — Мѣсячник. 22,5×15. Ужгород. 1921—1938. [Мото: «Да вси єдино будут». Вых. в розм. 24 ст.].

* 2. Вісті з Чернечої Гори — Росвигово к. Мукачева. 1934—1938. 30×21. [Орган чернців Росвіг. манаст. Вид. о. о. Василян. Період. не зазнач. Вих. відбив. на цикльост.].

3. Да Прійдетъ Царствіе Твое! — Офиц. органъ О-ва Найсв. Сердца І. Христа, Сполка Всеспомагающей Богородицы и Бр. св. Розанца. Ред. о. Мирон Петрашовичъ — приходник (1930-31) — парох (з 1932). 23,5×15,5. Пряшев. 1928-38. [Період. незазнач. Вих. місячно в розмірі 16 ст. Р. 1936 помічено: «Годъ изд. 1 (III) » після чого р. вид. подавано подвійно. Напочатку друковано наполовину латинкою. Чим далі латинка займає все більше місця].

* 4. Душпастырь — Уряд. орг. Епархії Мукач. и Пряшев. (1924) — Уряд. и Духов. органъ Епархії Мукач. и Пряшев. (1929 і далі на окладинці). Отв. ред. о. Ал. Ильницькій, засѣд. и писмовод. конзисторіи. Вых. ежемѣсячно. 29×21. [1923]. — 23,5×16. Ужгородъ — Пряшевѣ. [1928]; 1923—1938. [Оклад. Е. Бокшай. При часоп. вих. «Проповѣди», за ред. А. Иьжицкога].

5. Миссійный Вѣстникъ — Missijnyj Vistnik — Нар. орган Т-ва дѣла ширеня вѣры для вѣрников Подкарп. и Пряшев. Руси. Вид.: Т-во дѣла ширеня Вѣры для Русинів в Ческо-Слов. Респ. За дозволом еписк. ордин. в Ужгородѣ и Пряшевѣ. Гол. ред. о. А. Ильницькій. 20×13; Ужгородъ. 1931 — [Крім гол. ред. ще ред-ри: Ужгород — о. Др. А. Немет. Пряшев — о. М. Петрашевич. Період. незазнач. Двомісячник?].

5а. Православный Карпаторусский Вѣстникъ — Період. изд. для дух. и вѣр. народа Правосл. Мукач.—Пряш. Епархії. Изд. по благосл. Его Преосв. Дамаскина еп. Мукач.—Пряш. Ред. инок Алексѣй (Дехтерев), отв. ред. игум. Аверкій. 24×17. Ужгород. 1935-38.

6. Православная Карпатская Русь — Церк.-нар. органъ Правосл. движенія на Карп. Руси и Вост. Словенску. Ред.-изд. Протоіерей Всеволод Коломацкій. Вых. два раза в мѣсяць; 47×31. с. Русское (1928-29); с. Владимірова — Ладиміров (1930—); 1928—1930.

7. Православная Русь — Церк.-нар. орган правосл. движения въ Зарубеж. Карпат. и Пряшев. Руси съ прилож. ежемѣсячного «Дѣтства во Христвѣ» — «Дѣтство и юность во Христвѣ»; Изд. Бр-во преп. Іова Почаевскаго, покровит. церк. книгопечат. Отв. ред. Николай Ив. Бойко. Тех. ред. Архимандрит Серафим и Игум. Савва. Вых. два раза въ мѣсяцъ. 47,5×31. Владимірова. 1931—1939.

7а. Русскій Православный Вѣстник — ред. о. іеромонах Аверкій. 1921-22. [Ужгород? Відновл. 1935].

8. Русское Слово — урядная епархіальная газета; Пряшев. 1936. [Див. розд. III. А. ч. 39].

9. Церковная Правда — Изд. Карпаторус. Правосл. Церкви. Издатель Епарх. Упр. (консисторія). За ред. отв. свящ. Д. Бѣляковъ [Період. незазнач.]. 24×15,5. Мукачєво—Хуст. 1925—? (Вых. в розм. 16 ст.).

3. Гумористичні часописи.

* 1. Сова — Руська гумор. газета. Отв. ред. Михаил Шутка. Вых. коли хоче. 31,5×23. Ужгород. 1922-23. (Вых. в мовах: украинській, чеській і мадярській).

2. Ку - Ку — [рус. гумор часоп. Вых. в Мукачєві — 1931—1933 рр. Ред. Иванчовъ].

3. G r i m á s z — Szerkeszti: Kreisler Géza. 31,5×24. Užhorod-Ungvár. 1923—1926.

Різні часописи.

1. Верховин'а — [Хуст. 1934].

2. Zemský Věstník — Земскій Вѣстник для П. Р. Изд. Земск. Уряд для Подкарпаторус. Края. Отв. ред. Сльдрих Шроньек. 29×21. Ужгород. 1928. — [Період. незазн. Вых. в двох мовах].

* 3. Наша Оборона — Часоп. воен. инвалидов, вдов и сирот П. Р. Выд. Т-во воен. инвал. «Надѣя». Ред. Ю. Танчаковский. Відпов. ред. Ст. Клочурак — Фридманський. Вых. 25-го кожного мѣсяця. Ужгород. 1920—1926.

* 4. Úřední Noviny — Урядова Газета — Zemského úřadu pro zemi Podkarpatorus. — Земск. Уряда для Подкарпатоскорус. Края. Выд. Земск. Уряд. Отв. ред. Др. Ольдрих Шроньек — Др. Карель Горейш. Вых. по потребности. 31×23,5 Ужгород. 1919—1938. [Вых. в двох мовах]. [Додат. Příloha - «Прилога»].

4а. Літературні Вісті — присв. пропаг. і пошир. друк. слова і зближ. читача з добр. книж. Вид. і власт. вид. «Пчілка». Веде і за ред. відп. Павло Кукуруза. Вых. 4 р. на рік 17,5×12,5.

5. Чешско-Русскій Союз — Česko-ruský Svaz — Еженед. для народнаго, культурнаго и економ. единенія въ Кар-

пат. Руси. Изд. Изд-ій чешско-рус. ком-т. Отв. ред. Емилиан Сойка. Мукачево. 1921.

6. [Народное Здравіе — Изд. Дивиз. Чехослов. Кр. Кр. Мукачево].

7. [Самоуправленіе — Ужгород. 1931-33].
Ужгород. 1937. [Вийшло одно число за м. жовтень].

8. Věstník — Svazu ČSL. odborových organis. státně zameštnaneckých a organ. zaměštnanců podniků státem spravovaných na P. R., maj. a vyd. Svaz čsl. odb. org. st. zam. pod. st. sprav. na P. R. Odp. red. Jan Hrbek. Vych. jednou měsíčně, Užhorod. 1924—1927.

9. Kárpáti Vadász — Szerkeszti és kiadia: Dr. Fencik Jenő. 31×24. Berehovo (Beregszász). 1927—1928. [Ілюстр. дво-тижневик присвяч. ловецтву].

VI. Доба Чесько-Словацької федерації і Карпато-української державности 1938—1939.

1. Благовістник Пресв. Серця Христового. — Вид. о. о. Василян. Ред. о. Севастіан Сабол. 24×16. Хуст. 1939. [Річник помічено XIX. Вийшло ч. 1—2 ст. 24+4 ст. обгортки].

2. Бюлетень Пресової Служби Карпатської України — [Вид. відділ Преси і Пропаг. при Президії влади К. У. в мовах українській, чеській та німецькій. Хуст. 1939].

3. Говерля — Місяч. культури. Вид. й за ред. відпов. Іван Роман. Вих. з початком кожного місяця. 23×15,5. Хуст. 1939. [Вийшло одно число за січень місяць].

* 4. Карпатська Україна — Незалеж. селянський часоп. Вид. і ред. Редакційна Колегія. Відпов. ред. Юрій Таркович. Вих. в середу і в неділю. 47×31. Хуст. 1939. [Мав «Сільськ-госп. сторінку» за ред. Землед. Комори в Хусті].*)

* 5. Karpato-Ukrajinská Svoboda — Týdeník pro kultur. a národohospod. sblížení Čechů, Slováků a Ukrajinců. Maj. a vyd. K. Pštros. Řídí red. kruh. Odpov. red. A. Jšková. Zakladatel V. Zborovský. Vych. každý pátek. 38×27,5. Praha. 1939.

[Перше число появилoся 6. січня 1939. Останнє — 24. березня 1939. Всього вийшло 12 чисел. Додаток в українській мові п. н. «Карпато-Українська Свобода»].

* 6. Karpato-Ukrajinská Pesa — (inform. tisková koresp.) Pražské vydání. Maj. a vyd.: Úřadovna vlády Podkarp. Rusi. Řídí M. Rusynko. Zedpovídá — E. Štefan. Vych. denně. 29,5×21. Praha. 1939.

7. Нація — Орган нац. думки. Власн. вид. і відпов. ред. Д-р. Семен Юськів. Ред. Колегія під пров. Д-ра С. Юськова.

*1) За корд. вих. „Карпатская Русь“. — Офиц. орган Карпаторус. Союза вь Европѣ. Ред. Николай А. Горняк. Вых. пока временно. Лондонъ, 1938 [Вих. в рус., франц. і нім. мовах].

Часоп. вих. раз в тиждень. 48,5×31. Рахів. 1939. [Почав вих. з 12. II. 1939 р. з гаслом: «Слава Україні!»].

* 8. Нова Свобода — див. III. А.

[Додаток. «Наступ»].

9. Наступ — Орган Української Нац. Оборони. Вих. два рази в тиждень. 42×28. Ужгород. 1938. — Орган Націоналіст. думки. Ред. Колегія під провод. Степана Росохи; 42,5×30 (1938), 48×32; (1939). Хуст. 1938-1939. [Перше число, як додаток до «Н. Свободи». Вийшло 18 чисел: р. 1918 — 6 і р. 1939 — 12].

* 10. Нова Сцена — Місяч. театральн. мистец. Вид. і ред. Ред. Колегія. Відпов. ред. Орест Чернек; 30×21. Хуст. 1939. [Вих. за факт. ред. бр. Шерегіїв. Вийшло два числа. Разом в 20 стор. і 4 стор. окладинка, ілюстр.].

11. Православная Русь — див. розд. III. Ж.

* 12. Пробоем — див. розд. III. Е.

13. Пряшевская Русь — Орган своб. рус. общ. мысли. Гл. ред. о. Феодор Райкович. Отв. ред. Василій Минарич; 47×31. Пряшев. 1938—1939. [Почав вих. у жовтні 1938. Період. незазнач. Тижнева? У м. травні (12. V) словацькою владою закритий].

14. Русская Правда — Общ. полит. ежеднев. газета. Изд. Изд-ий Ком-т. Ред. Алексій И. Илькович. Отв. ред. И. Чекан; 46×31,5. Ужгород. 1938. [Орган А. Бродія. Перше число вийшло 11. X. 1938. Останнє 30. X. Всього вийшло 15 чисел. Припинений з наказу влади].

15. Урядовый Вѣстникъ Правительства П. Р. — Урядовий Вістник Парвит. Підкарп. Руси — Урядовий Вістник Правительства Карпатської України (П. Р.) — Изд. Президіум Прав. П. Р. — Видає Президія Правит. П. Р. Отв. ред. Федор Скраль (ч. 1) — В. Гренджа-Донський (з ч. 2 і далі). 30×21,5. Ужгород. (1938) — Хуст (1938—1939). 1938-39. [Перше число вийшло 20. X. 1938. у двох мовах — рос. (на першому місці) і українській. Разом 8+8. Друге число вийшло у Хусті 15. XI. З ч. 3 вих. в одній українській мові. З ч. 4 від 21. I. 1939 приймає назву: «Урядовий Вістник Правит. Карпат. України»].

16. Přehledy z Karpatské Ukrajiny — Český nezávislý polit. týdeník. Vyd. a odpov. red. Zdeněk Kolařík. 31×24. Chust. 1939.

[Перше число вийшло 6 лютого 1939 р. Останнє — 8. березня. Вийшло п'ять чисел. Гол. співроб. був Др. Мілош Дрбал — адвокат в Хусті і посол до Союму Карпатської України].

Зіркою (*) означено часописи, що є в збірках Українського Історичного Кабінету.

*) У Празі в 1. I. 1939. Вих. Збірник законів і розпоряджень Чесько-Словацьк. Республіки. („Zb. zák. a naf. Česko-Slov. státu“) у трьох мовах: чеській, словацькій і українській. Вийшло 22 чисел.

V komisi nakladatelství J. Tyščenka,
Набувати можна у видавництві Ю. Тищенко,
Praha II, Žitná 13.

Tisk Emil Wichner, Praha-Břevnov 201.